

ав 05

Пролетары! Усіх іншіх, злучайцца!

Рабочіца і камбасіца БЕЛАРУСІ

Ордэнаносец ЛІЗА БЕЛАЯ—былая свінарка соўгаса імя Свярдлова.—
студэнтка Барысаўскага живёлагадоўчага тэхнікума.

Выданне ЦК КП(б)Б

№ 5

Сакавік 1937 г.

АБ МІЖНАРОДНЫМ КОМУНІСТЫЧНЫМ ЖАНОЧЫМ ДНІ 8 САКАВІКА

Пастанова ЦК ВКП(б)

8 сакавіка—Міжнародны комуністычны жаночы дзень—працоўныя Совецкага Саюза сустрэкаюць ва ўмовах новай Сталінскай Канстытуцыі, якая знамяне перамогу соцыялізма ў нашай краіне.

Совецкі лад назаўсёды пакончыў з эксплатацияй, бяспраўем і рабскім становішчам жанчыны. Жанчына Саюза ССР—гэта новая жанчына, актыўная ўдзельніца ў кіраванні дзяржавай, у кіраванні гаспадарчымі і культурнымі справамі краіны. „Такіх жанчын не бывала і не магло быць у старыя часы“ (Сталін).

Сусветна-гістарычныя перамогі соцыялізма натхняюць і мабілізуюць жанчын нашай совецкай краіны на далейшае абалодванне культуры, тэхнікай, наукаі, на барацьбу за высокую прадукцыйнасць працы. Рэзвіцце стаханаўскага руху вылучыла новых герайні ва ўсіх галінах прамысловасці. Услед за пяцісотніцамі з'явіліся тысячніцы бурачных палёў, новыя герайні баўяўняных палёў, апрацоўкі ільну, з'явілася выдатнае спаборніцтва трактарыстак.

Побач з жанчынамі—барацьбітамі за высокую прадукцыйнасць працы—з жаночага асяроддзя вылучыліся новыя кадры работнікаў науки і мастацтваў.

Апошні год даў выдатны рух грамадскіх работніц—жонак інжынерна-тэхнічных работнікаў прамысловасці, транспорту, камандзіраў і начальніцкага складу Чырвонай Арміі і Флота.

Выражэннем высокай соцыялістычнай свядомасці совецкіх жанчын з'яўляецца іх актыўны ўдзел у арганізацыі дапамогі працоўным герайнамі жанчын, што вызваленне Іспаніі ад гнёту фашысцкіх рэакцыянероў не ёсць прыватная справа іспанцаў, а агульная справа ўсяго перадавога і прагрэсіўнага чалавечства.

ЦК ВКП(б) пастанаўляе:

1. Абкомам, крайкомам і ЦК нацкомпарцый правесці міжнародны комуністычны жаночы

дзень 8 сакавіка як масавую палітычную кампанію пад лозунгам далейшага ўцягнення жанчын Совецкага Саюза ў соцыялістычнае будаўніцтва, уздыму соцыялістычнага спаборніцтва і стаханаўскага руху работніц, інтэлігентак і калгасніц, мабілізуючы іх на паспяховае выкананне і перавыкананне плана апошняга года другой пяцігодкі.

Дзень 8 сакавіка з'яўляецца святам вызваленай ад эксплуатацыі совецкай жанчыны і святам міжнароднай салідарнасці совецкіх жанчын з працоўнымі жанчынамі капіталістычных краін, над якімі цяжарам ляжыць яшчэ гнёт, бяспраўе, эксплуатацыя і фашистыкі тэрор.

2. Партыйныя, совецкія, комсамольскія і профсаюзныя арганізацыі абвязаны:

Узняць палітычнае выхаванне жанчыны, раслумачваць усім жанчынам сусветна-гістарычнае значэнне вызваленія працоўных ССР ад капіталістычнага рабства, значэнне вялікіх поспехаў соцыялізма ў ССР, раслумачваць сэнс і значэнне совецкай палітыкі міру, совецкай барацьбы за мір, раслумачваць значэнне разгорнутага да канца соцыялістычнага дэмакратызма ў ССР, раслумачваць значэнне антыфашистыкага руху ў Еўропе за дэмакратыю, за мір—супроты фашызма.

3. Аказаць усімернае падтрыманне руху жонак гаспадарнікаў і інжынерна-тэхнічных работнікаў прамысловасці і транспорту і камандзіраў і начальніцкага складу Рабоча-Сялянскай Чырвонай Арміі.

4. Яшчэ шырэй арганізаваць самадзейнасць і ініцыятыву жанчын у культурна-бытавым будаўніцтве, узяць пад асаблівы грамадскі контроль будаўніцтва і абсталяванне дзіцячых ясель, садоў, малочных кухань, радзільных дамоў”.

ЦК ВКП(б).

Сакавік 1937 г.

19-га лютага закончыў сваю работу Надзвычайны XII З'езд Советаў БССР.

На здымку: Момант галасавання зацверджання Канстытуцыі БССР.

Фота С. Грына і В. Лейна (Белсаюзфота)

аб 05

КАНСТЫТУЦЫЯ (Асноўны закон)

Беларускай Савецкай Соцялістычнай
Рэспублікі

I

Грамадскі лад

Артыкул 1. Беларуская Савецкая Соцялістычнай Рэспубліка ёсьць соцялістычная дзяржава рабочых і сялян.

Артыкул 2. Палітычную аснову БССР складаюць Советы дэпутатаў працоўных, якія выраслі і ўзмацніліся ў выніку звяржэння ўлады памешчыкаў і капиталаў, заваявання дыктатуры пролетарыата, вызвалення беларускага народу ад нацыянальнага прыгнечання царызма і рускай імперыялістычнай буржуазіі і разгрому беларускай нацыяналістычнай контэрреволюцыі.

Артыкул 3. Уся ўлада ў БССР належыць працоўным горада і вёскі ў асобе Советаў дэпутатаў працоўных.

Артыкул 4. Эканамічную аснову БССР складаюць соцялістычнай сістэма гаспадаркі і соцялістычнай уласнасць на прылады і сродкі вытворчасці, якія ўмацаваліся ў выніку ліквідацыі капиталістычнай сістэмы гаспадаркі, адмены пры-

ватнай уласнасці на прылады і сродкі вытворчасці і знішчэння эксплаатацыі чалавека чалавекам.

Артыкул 5. Соцялістычнай уласнасць у БССР мае або форму дзяржаўной уласнасці (усе народны здабытак), або форму кааператыўна-калагаснай уласнасці (уласнасць паасобных калгасаў, уласнасць кааператыўных аб'яднанняў).

Артыкул 6. Зямля, яе нетры, воды, лясы, заводы, фабрикі, шахты, руднікі, чыгуначны, водны і паветраны транспарт, банкі, сродкі сувязі, арганізаваныя дзяржавай буйныя сельскагаспадарчыя прадпрыемствы (соўгасы, машынатрактарныя станцыі і т. п.), а таксама комунальныя прадпрыемствы і асноўны жыллёвы фонд у гарадах і працьволовых пунктах з'яўляюцца дзяржаўной уласнасцю, гэта значыць усенародным здабыткам.

Артыкул 7. Грамадскія прадпрыемствы ў калгасах і кааператыўных арганізацыях з іх жывым і мёртвым інвентаром, прадукцыя, якая выраб-

ляеца калгасамі і кааператыўнымі арганізацыямі, таксама як іх грамадскія будынкі складаюць грамадскую, соцыялістычную ўласнасць калгасаў і кааператыўных арганізацый.

Кожны калгасны двор, апрача асноўнага прыбыту ад грамадской калгаснай гаспадаркі, мае ў асабістым карыстанні невялікі прысядзібны ўчастак зямлі і ў асабістай уласнасці падсобную гаспадарку на прысядзібным участку, жылы дом, прадукцыйную жывёлу, птушак і дробны сельска-гаспадарчы інвентар—згодна статута сельска-гаспадарчай арцелі.

Артыкул 8. Зямля, якая займаецца калгасамі, замацоўваецца за імі ў бясплатнае і бестэрміновае карыстанне, гэта значыць навечна.

Артыкул 9. Побач з соцыялістычнай сістэмай гаспадаркі, якая з'яўляецца пануючай формай гаспадаркі ў БССР, дапускаецца законам добрачная прыватная гаспадарка аднаасобных сялян і саматужнікаў, якая аснована на асабістай працы і выключае эксплаатацыю чужой працы.

Артыкул 10. Права асабістай уласнасці грамадзян на іх працоўныя прыбыткі і збераженні, на жылы дом і падсобную хатнюю гаспадарку, на прадметы хатняй гаспадаркі і ўжытку, на прадметы асабістага спажывання і выгодаў, таксама як права наследвання асабістай уласнасці грамадзян—ахоўваюцца законам.

Артыкул 11. Гаспадарчае жыццё БССР вызначаецца і накіроўваецца дзяржаўным народнагаспадарчым планам у інтерэсах павелічэння грамадскага багацця, няўхільнага ўздыму матэрыяльнага і культурнага ўзроўню працоўных, умацавання БССР і ўзмацнення абароназдольнасці і незалежнасці Саюза Совецкіх Соцыялістычных Рэспублік.

Артыкул 12. Праца ў БССР з'яўляецца абавязкам і справай гонару кожнага здольнага да працы грамадзяніна па прынцыпу: «хто не працуе, той не есць».

У БССР ажыццяўляецца прынцып соцыялізма: «ад кожнага па яго здольнасці, кожнаму—па яго працы».

II

Дзяржаўны лад

Артыкул 13. У мэтах ажыццяўлення ўзаемадапомогі па лініі эканамічнай і палітычнай, таксама як і па лініі абароны, Беларуская Совецкая Соцыялістычнай Рэспублікі добровольна аўядналася з роўнапраўнымі Совецкімі Соцыялістычнымі Рэспублікамі: Расійскай СФСР, Украінскай ССР, Азербайджанскай ССР, Грузінскай ССР, Армянскай ССР, Туркменскай ССР, Узбекскай ССР, Таджыкскай ССР, Казахскай ССР, Кіргізскай ССР у саюзнную дзяржаву—Саюз Совецкіх Соцыялістычных Рэспублік.

Выходзячы з гэтага, БССР забяспечвае за СССР у асобе яго вышэйшых органаў улады і органаў дзяржаўнага кіраўніцтва правы, вызначаныя артыкулам 14 Канстытуцыі СССР.

Па-за межамі артыкула 14 Канстытуцыі СССР, БССР ажыццяўляе дзяржаўную ўладу самастойна, захоўваючы поўнасцю свае суверэнныя правы.

Артыкул 14. Беларуская Совецкая Соцыялістычнай Рэспубліка складаецца з акруг:

Лепельскай у складзе раёнаў: Бягомльскага, Лепельскага, Ушацкага, Чашніцкага; Мазырскай у складзе раёнаў: Даманавіцкага, Ельскага, Жытка-

віцкага, Капаткевіцкага, Лельчицкага, Мазырскага, Нараўлянскага, Петрыкаўскага, Тураўскага; Полацкай у складзе раёнаў: Асвейскага, Ветрынскага, Дрысенскага, Полацкага, Расонскага; Слуцкай у складзе раёнаў: Грэскага, Капыльскага, Любаньскага, Слуцкага, Старобінскага, Чырвонаслабодскага; і з раёнаў: Аршанска, Асілавіцкага, Бабруйскага, Багушэўскага, Барысаўскага, Бешанковіцкага, Брагінскага, Буда-Кашалеўскага, Быхаўскага, Бялыніцкага, Бярэзінскага, Веткаўскага, Віцебскага, Гарадокскага, Глускага, Гомельскага, Горацкага, Дзержынскага, Добрушскага, Дрыбінскага, Дубровенскага, Жлобінскага, Журавіцкага, Заслаўскага, Камарынскага, Кармянскага, Касцюковіцкага, Кіраўскага, Клімавіцкага, Клічаўскага, Круглянскага, Крупскага, Крычаўскага, Лагойскага, Лёзенскага, Лоеўскага, Магілеўскага, Менскага, Мехаўскага, Мсціслаўскага, Парыцкага, Плещаніцкага, Прапойскага, Пухавіцкага, Рагачоўскага, Рэчыцкага, Свяцілавіцкага, Сенненскага, Сіроцінскага, Смалявіцкага, Смілавіцкага, Старадарожскага, Суражскага, Талачынскага, Уваравіцкага, Уздзенскага, Халопеніцкага, Хойніцкага, Хоцімскага, Церахоўскага, Чырвонапольскага, Чавускага,

Чачэрскага, Чэрвеньскага, Чэрыкаўскага, Шклоўскага і гарадоў, якія не ўваходзяць у склад раёнаў: Менска, Віцебска, Гомеля, Магілава.

Артыкул 15. Беларуская Савецкая Соцыялістичная Рэспубліка захоўвае за сабою права свабоднага выхаду з Саюза Савецкіх Соцыялістичных Рэспублік.

Артыкул 16. Тэрыторыя БССР не можа быць зменена без згоды БССР.

Артыкул 17. Законы СССР абвязковы на тэрыторыі БССР.

Артыкул 18. Кожны грамадзянін БССР з'яўляецца грамадзянінам СССР.

Грамадзяне ўсіх іншых саюзных рэспублік карыстаюцца на тэрыторыі БССР аднолькавымі правамі з грамадзянамі БССР.

Артыкул 19. Веданню Беларускай Савецкай Соцыялістичнай Рэспублікі ў асобе яе вышэйших органаў улады і органаў дзяржаўнага кіравання падлягаюць:

а) устанаўленне Канстытуцыі БССР і кантроль за яе выкананнем;
б) устанаўленне граніц акруг, раёнаў, сельскіх советаў і стварэнне новых акруг, раёнаў і сельскіх советаў;
в) законадаўства БССР;
г) ахова дзяржаўнага парадку і правоў грамадзян;
д) зацверджанне народнагаспадарчага плана БССР;
е) зацверджанне дзяржаўнага бюджета БССР;
ж) кірауніцтва складаннем і выкананнем бюд-

жетаў рэспублікі, акруг, раёнаў і гарадоў; устанаўленне, у адпаведнасці з законадаўствам СССР, дзяржаўных і мясцовых падаткаў, збораў і непадатковых прыбыткаў;

з) кірауніцтва страхавой і ашчаднай справай;
і) кіраванне банкамі, прамысловымі, сельскагаспадарчымі і гандлёвымі прадпрыемствамі і арганізацыямі рэспубліканскага падпарадкавання, а таксама кірауніцтва мясцовай прамысловасцю;
к) кантроль і нагляд за кіраваннем і становішчам прадпрыемстваў саюзнага падпарадкавання;
л) устанаўленне парадку землекарыстання, а таксама карыстання нетрамі, лясамі і водамі;
м) кірауніцтва жыллёвай і комунальной гаспадаркай, жыллёвым будаўніцтвам і добрытам гарадоў і іншых населеных месц;
н) дарожнае будаўніцтва, кірауніцтва мясцовым транспартам і сувяззю;
о) законадаўства аб працы;
п) кірауніцтва справай соцыяльнага забяспечання;
р) кірауніцтва справай пачатковай, сярэдняй і вышэйшай асветы;
с) кірауніцтва культурна-асветнымі і навуковымі арганізацыямі і ўстановамі ў БССР і кіраванне культурна-асветнымі і навуковыми арганізацыямі і ўстановамі рэспубліканскага значэння;
т) кірауніцтва справай народнай аховы здароўя і кіраванне ўстановамі аховы здароўя рэспубліканскага значэння;
у) кірауніцтва і арганізацыя справы фізічнай культуры і спорта;
ф) арганізацыя судовых органаў у БССР;
х) прадастаўленне правоў грамадзянства БССР;
ц) амністыя і памілаванне грамадзян, асуджаных судовыми органамі БССР.

Вышэйшыя органы дзяржаўнай улады Беларускай Савецкай Соцыялістичнай Рэспублікі

Артыкул 20. Вышэйшим органам дзяржаўнай улады БССР з'яўляецца Вярхоўны Совет БССР.

Артыкул 21. Вярхоўны Совет БССР абіраецца грамадзянамі БССР па выбарчых акругах тэрмінам на чатыры гады па норме: адзін дэпутат на 20 тысяч насельніцтва.

Артыкул 22. Вярхоўны Совет БССР ажыццяўляе ўсе права, прысвоеныя БССР, згодна артыкулаў 13 і 19 Канстытуцыі БССР, паколькі яны не ўваходзяць, па Канстытуцыі, у кампетэнцыю пад-

справаздачных Вярхоўнаму Совету БССР органаў БССР: Прэзідyума Вярхоўнага Совета БССР, Савета Народных Камісараў БССР і Народных Камісарыятаў БССР.

Артыкул 23. Вярхоўны Совет БССР з'яўляецца адзіным законадаўчым органам БССР.

Артыкул 24. Закон лічыцца зацверджаным, калі ён прынят Вярхоўным Советам БССР прастай большасцю галасоў.

Артыкул 25. Законы, прынятые Вярхоўным Советам БССР, публікуюцца на беларускай, а таксама на рускай, польскай і яўрэйскай мовах за подпісамі старшыні і сакратара Прэзідымума Вярхоўнага Совета БССР.

Артыкул 26. Вярхоўны Совет БССР абірае старшыню Вярхоўнага Совета БССР і двух яго намеснікаў.

Артыкул 27. Старшыня Вярхоўнага Совета БССР кіруе паседжаннямі Вярхоўнага Совета БССР і загадвае яго ўнутраным распарадкам.

Артыкул 28. Сесіі Вярхоўнага Совета БССР склікаюцца Прэзідымумам Вярхоўнага Совета БССР два разы ў год.

Нечарговыя сесіі склікаюцца Прэзідымумам Вярхоўнага Совета БССР па яго погляду ці па патрабаванню адной трэці дэпутатаў Вярхоўнага Совета.

Артыкул 29. Вярхоўны Совет БССР абірае Прэзідымум Вярхоўнага Совета БССР у складзе: старшыні Прэзідымума Вярхоўнага Совета БССР, двух яго намеснікаў, сакратара Прэзідымума і 15 членаў Прэзідымума.

Артыкул 30. Прэзідымум Вярхоўнага Совета БССР падсправаздачны Вярхоўнаму Совету БССР ва ўсёй сваёй дзейнасці.

Артыкул 31. Прэзідымум Вярхоўнага Совета БССР:

- а) склікае сесіі Вярхоўнага Совета БССР;
- б) дае тлумачэнне законаў БССР, выдае ўказы;
- в) праводзіць усенароднае апытание (рэферэндум);
- г) адмяняе пастановы і распараджэнні Совета Народных Камісараў БССР у выпадку калі яны не адпавядаюць закону;
- д) у перыяд паміж сесіямі Вярхоўнага Совета БССР, па прадстаўленню старшыні Совета Народных Камісараў БССР, вызывае ад пасады і прызначае асобных Народных Камісараў БССР з на-

ступным унісеннем на зацверджанне Вярхоўнага Совета БССР;

е) надае ганаровыя званні БССР;

ж) ажыццяўляе права памілавання грамадзян, асуджаных судовыми органамі БССР.

Артыкул 32. Вярхоўны Совет БССР абірае Мандатную Камісію, якая правярае паўнамоцтвы дэпутатаў Вярхоўнага Совета БССР.

Па прадстаўленню Мандатнай Камісіі Вярхоўны Совет БССР рашае або прызнаць паўнамоцтвы, або касіраваць выбары асобных дэпутатаў.

Артыкул 33. Вярхоўны Совет БССР назначае, калі ён палічыць неабходным, следчыя і рэвізійныя камісіі па любому пытанню.

Усе ўстановы і службовыя асобы абавязаны выконваць патрабаванні гэтых камісій і прадстаўляць ім неабходныя матэрыялы і дакументы.

Артыкул 34. Дэпутат Вярхоўнага Совета БССР не можа быць прыцягнут да судовай адказнасці або арыштаваны без згоды Вярхоўнага Совета БССР, а ў перыяд паміж сесіямі Вярхоўнага Совета БССР—без згоды Прэзідымума Вярхоўнага Совета БССР.

Артыкул 35. Па сканчэнні паўнамоцтваў Вярхоўнага Совета БССР Прэзідымум Вярхоўнага Совета БССР назначае новыя выбары ў тэрмін не больш двух месяцаў з дня сканчэння паўнамоцтваў Вярхоўнага Совета БССР.

Артыкул 36. Па сканчэнні паўнамоцтваў Вярхоўнага Совета БССР Прэзідымум Вярхоўнага Совета БССР захоўвае свае паўнамоцтвы аж да ўтварэння новаабраным Вярхоўным Советам БССР новага Прэзідымума Вярхоўнага Совета БССР.

Артыкул 37. Новаабраны Вярхоўны Совет БССР склікаецца Прэзідымумам Вярхоўнага Совета БССР ранейшага склікання не пазней як праз месяц пасля выбараў.

Артыкул 38. Вярхоўны Совет БССР утварае Урад БССР—Совет Народных Камісараў БССР.

IV

Органы дзяржаўнага кіравання Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі

Артыкул 39. Вышэйшым выкананым і распрадчым органам дзяржаўнай улады БССР з'яўляецца Совет Народных Камісараў БССР.

Артыкул 40. Совет Народных Камісараў БССР адказны перад Вярхоўным Советам БССР і яму падсправаздачны, а ў перыяд паміж сесіямі Вяр-

хоўнага Совета БССР—перад Прэзідымам Вярхоўнага Совета БССР, якому падсправаздачны.

Артыкул 41. Совет Народных Камісараў БССР выдае пастановы і распараджэнні на аснове і ў выкананне дзейнічаючых законаў Саюза ССР і БССР, пастанову і распараджэння Совета Народных Камісараў СССР і правярае іх выкананне.

Артыкул 42. Пастановы і распараджэнні Совета Народных Камісараў БССР абавязковы да выканання на ўсёй тэрыторыі БССР.

Артыкул 43. Совет Народных Камісараў БССР:

а) яднае і накіроўвае работу рэспубліканскіх і саюзна-рэспубліканскіх Народных Камісарыятаў БССР і іншых падпрадкаўаных яму гаспадарчых, адміністрацыйных і культурных устаноў; яднае і правярае работу ўпаўнаважаных агульнасаюзных Народных Камісарыятаў;

б) складае народнагаспадарчы план БССР, уносіць яго на зацверджанне Вярхоўнага Совета БССР і прымае меры па ажыццяўленню народнагаспадарчага плана;

в) складае дзяржаўны бюджет БССР і звод мясцовых бюджетаў БССР, уносіць дзяржаўны бюджет на зацверджанне Вярхоўнага Совета БССР і прымае меры па ажыццяўленню дзяржаўнага і мясцовых бюджетаў;

г) прымае меры па забяспечанню грамадскага парадку, абароне інтарэсаў дзяржавы і ахове правоў грамадзян;

д) кіруе і правярае работу выканаўчых камітэтаў акруговых, раённых і гарадскіх Советаў дэпутатаў працоўных;

е) утварае, у выпадку неабходнасці, спецыяльныя камітэты і Галоўныя Кіраўніцтвы пры Совеце Народных Камісараў БССР па справах гаспадарчага і культурнага будаўніцтва.

Артыкул 44. Совет Народных Камісараў БССР мае права адмяніць загады і інструкцыі Народных Камісараў БССР, рашэнні і распараджэнні акруговых, раённых і гарадскіх выканаўчых камітэтаў Советаў дэпутатаў працоўных і прыпыняць пастановы і распараджэнні акруговых, раённых і гарадскіх Советаў дэпутатаў працоўных.

Артыкул 45. Совет Народных Камісараў БССР утвараецца Вярхоўным Советам БССР у складзе:

Старшыні Совета Народных Камісараў БССР;

Намеснікаў старшыні Совета Народных Камісараў БССР;

Старшыні Дзяржаўнай Планавай Камісіі БССР;

Народных Камісараў БССР;

Харчовай прамысловасці;

Лёгкай прамысловасці;

Лясной прамысловасці;
Земляробства;
Зернавых і жывёлагадоўчых соўгасаў;
Фінансаў;
Унутранага гандлю;
Унутраных спраў;
Юстыцыі;
Аховы здароўя;
Асветы;
Мясцовай прамысловасці;
Комунальнай гаспадаркі;
Соцыяльнага забяспечання,
Упаўнаважанага Камітэта загатовак Саюза ССР;
Начальніка Кіраўніцтва па справах мастацтваў;
Упаўнаважаных агульнасаюзных Народных Камісарыятаў.

Артыкул 46. Народныя Камісары БССР кіруюць галінамі дзяржаўнага кіравання, якія ўваходзяць у кампетэнцыю БССР.

Артыкул 47. Народныя Камісары БССР выдаюць у межах кампетэнцыі адпаведных Народных Камісарыятаў загады і інструкцыі на падставе і ў выкананне законаў СССР і БССР, пастанову і распараджэння Совета Народных Камісараў СССР і Совета Народных Камісараў БССР, загадаў і інструкцый саюзна-рэспубліканскіх Народных Камісарыятаў СССР і правяраюць іх выкананне.

Артыкул 48. Народныя Камісарыяты БССР з'яўляюцца або саюзна-рэспубліканскімі, або рэспубліканскімі.

Да саюзна-рэспубліканскіх Народных Камісарыятаў БССР адносяцца Народныя Камісарыяты БССР:

Харчовай прамыловасці;
Лёгкай прамыловасці;
Лясной прамыловасці;
Земляробства;
Зернавых і жывёлагадоўчих соўгасаў;
Фінансаў;
Унутранага гандлю;
Унутраных спраў;
Юстыцыі;
Аховы здароўя.

Да рэспубліканскіх Народных Камісарыятаў адносяцца Народныя Камісарыяты БССР:

Асветы;
Мясцовай прамыловасці;
Комунальнай гаспадаркі;
Соцыяльнага забяспечання.

Артыкул 49. Саюзна-рэспубліканская Народная Камісарыяты БССР кіруюць даручанымі ім галінамі дзяржаўнага кіравання БССР, апрача толькі

абмежаванай колькасці прадпрыемстваў па спісу, які зацвярджаецца Прэзідымам Вярхоўнага Савета СССР, падпарадкуючыся як Совету Народных Камісараў БССР, так і адпаведным саюзнам-рэспубліканскім Народным Камісарыятам СССР.

Артыкул 50. Рэспубліканскія Народныя Камісарыяты БССР кіруюць даручанымі ім галінамі

дзяржаўнага кіравания, падпарадкуючыся непасрэдна Совету Народных Камісараў БССР.

Артыкул 51. Урад БССР або Народны Камісар БССР, да якіх звернута запытанне дэпутата Вярхоўнага Савета БССР, абавязаны не больш як у трохдзённы тэрмін даць вусны або пісьмовы адказ у Вярхоўным Савеце БССР.

V

Мясцовыя органы дзяржаўнай улады

Артыкул 52. Органамі дзяржаўнай улады ў акругах, раёнах, гарадах, сёлах, мястэчках, вёсках, пасёлках з'яўляюцца Советы дэпутатаў працоўных.

Артыкул 53. Акруговыя, раённыя, гарадскія, раённыя ў вялікіх гарадах, сельскія, местачковыя і пасялковыя Советы дэпутатаў працоўных абіраюцца адпаведна працоўнымі акругі, раёна, гарада, сяла, вёскі, мястэчка, пасёлка тэрмінам на два гады.

Артыкул 54. Советы дэпутатаў працоўных (акругі, горада, раёна; сяла, мястэчка, пасёлка) кіруюць культурна-палітычным і гаспадарчым будаўніцтвам на сваёй тэрыторыі, устанаўляюць мясцовы бюджет, кіруюць дзейнасцю падпарадкаваных ім органаў кіраўніцтва, забяспечваюць ахову дзяржаўнага парадку, садзейнічаюць узмацненню абароназдольнасці краіны, забяспечваюць выкананне законаў і ахову правоў грамадзян.

Артыкул 55. Советы дэпутатаў працоўных прымаюць рашэнні і даюць распараджэнні ў межах правоў, якія ім належаць па законах СССР і БССР.

Артыкул 56. Выканаўчымі і распарадчымі органамі акруговых, раённых, гарадскіх і сельскіх Советаў дэпутатаў працоўных з'яўляюцца выканаўчыя камітэты, якія абіраюцца імі ў складзе: старшыні, яго намеснікаў, сакратара і членаў.

Артыкул 57. Выканаўчымі і распарадчымі органамі сельскіх Советаў дэпутатаў працоўных (у сёлах, вёсках, пасёлках, мястэчках) у невялікіх паселішчах з'яўляюцца старшыня, яго намеснік і сакратар, якія абіраюцца адпаведнымі Советамі дэпутатаў працоўных.

Артыкул 58. Выканаўчыя камітэты Советаў дэпутатаў працоўных (акругі, раёна, горада, сяла, мястэчка, пасёлка) ажыццяўляюць кіраўніцтва культурна-палітычным і гаспадарчым будаўніцтвам на сваёй тэрыторыі на аснове рашэнняў адпаведных Советаў дэпутатаў працоўных і вышэйштаячых дзяржаўных органаў.

Артыкул 59. Сесіі акруговых, раённых Советаў дэпутатаў працоўных склікаюцца іх выканаўчымі камітэтамі не менш шасці раз у год.

Артыкул 60. Сесіі гарадскіх і сельскіх Советаў дэпутатаў працоўных склікаюцца іх выканаўчымі органамі не менш аднаго разу ў месяц.

Артыкул 61. Акруговыя, раённыя і гарадскія Советы дэпутатаў працоўных абіраюцца на час сваёй сесіі старшынёю і сакратара для вядзення паседжанняў сесіі.

Артыкул 62. Старшыня сельскага Совета дэпутатаў працоўных склікае сельскі Совет і вядзе яго паседжанні.

Артыкул 63. Выканаўчыя органы Советаў дэпутатаў працоўных акруг, раёнаў, гарадоў, сёл непасрэдна падсправаздачныя як Совету дэпутатаў працоўных, якія іх абраў, так і выканаўчаму органу вышэйштаячага Совета дэпутатаў працоўных.

Артыкул 64. Вышэйштаячыя выканаўчыя камітэты Советаў дэпутатаў працоўных маюць права адмяняць рашэнні і распараджэнні ніжэйштаячых выканаўчых камітэтаў і прыпыняць рашэнні і распараджэнні ніжэйштаячых Советаў дэпутатаў працоўных.

Артыкул 65. Вышэйштаячыя Советы дэпутатаў працоўных маюць права адмяняць рашэнні і распараджэнні ніжэйштаячых Советаў дэпутатаў працоўных і іх выканаўчых камітэтаў.

Артыкул 66. Акруговыя Советы дэпутатаў працоўных утвараюць наступныя аддзелы выкананіцтва камітэтаў:

Зямельны;

Народнай асветы;

Аховы здароўя;

Фінансавы;

Соцыяльнага забяспечання;

Комунальной гаспадаркі;

Унутранага гандлю;

Дарожны;

Агульны;

Планавую камісію;

Сектар кадраў пры старшыні выкананічага камітэта.

Артыкул 67. У адпаведнасці з умовамі акругі, на аснове законаў СССР і БССР, агульнасаюзныя Народныя Камісарыяты, а таксама саюзна-рэспубліканскія і рэспубліканскія Народныя Камісарыяты ўтвараюць пры акруговых Советах дэпутатаў працоўных кіраўніцтвы.

Артыкул 68. Аддзелы і кіраўніцтвы акруговых Советаў дэпутатаў працоўных падпарадкуюцца ў сваёй дзейнасці як адпаведнаму акруговаму Совету дэпутатаў працоўных і яго выкананічаму камітэту, так і адпаведнаму Народнаму Камісарыяту БССР.

Артыкул 69. Раённыя Советы дэпутатаў працоўных утвараюць наступныя аддзелы выкананічых камітэтаў:

Зямельны;

Народнай асветы;

Фінансавы;

Унутранага гандлю;

Аховы здароўя;

Соцыяльнага забяспечання;

Дарожны;

Агульны;

Планавую камісію;

Сектар кадраў пры старшыні выкананічага камітэта

і, апрача таго, у адпаведнасці з асаблівасцямі гаспадаркі раёна, з зацверджання Вярхоўнага Совета БССР, раённыя Советы дэпутатаў працоўных утвараюць аддзелы комунальны і мясцовай працьвуднай прамысловасці.

Артыкул 70. У адпаведнасці з умовамі раёна, на аснове законаў СССР і БССР, з зацверджання Совета Народных Камісараў БССР, Народны Камісарыят Унутраных спраў утварае пры раённых Советах дэпутатаў працоўных кіраўніцтвы.

Артыкул 71. Аддзелы раённых Советаў дэпутатаў працоўных падпарадкуюцца ў сваёй дзейнасці як раённаму Совету дэпутатаў працоўных і яго выкананічаму камітэту, так і адпаведнаму аддзелу акруговага Совета дэпутатаў працоўных і адпаведнаму Народнаму Камісарыяту БССР.

Артыкул 72. Гарадскія Советы дэпутатаў працоўных утвараюць наступныя аддзелы выкананічых камітэтаў:

Фінансавы;

Комунальной гаспадаркі;

Унутранага гандлю;

Аховы здароўя;

Народнай асветы;

Соцыяльнага забяспечання;

Агульны;

Планавую камісію.

Сектар кадраў пры старшыні выкананічага камітэта

і, апрача таго, у адпаведнасці з асаблівасцямі працьвуднай прамысловасці горада, яго гарадской і прыгараднай гаспадаркі:

Мясцовай працьвуднай прамысловасці;

Зямель.

Артыкул 73. Аддзелы гарадскіх Советаў дэпутатаў працоўных падпарадкуюцца ў сваёй дзейнасці як гарадскому Совету дэпутатаў працоўных і яго выкананічаму камітэту, так і адпаведнаму акруговаму, раённаму аддзелу Совета дэпутатаў працоўных або непасрэдна адпаведнаму Народнаму Камісарыяту БССР.

Артыкул 74. Аддзелы гарадскіх Советаў дэпутатаў працоўных Менска, Віцебска, Гомеля і Магілёва падпарадкуюцца ў сваёй дзейнасці як Советам дэпутатаў працоўных Менска, Віцебска, Гомеля і Магілёва і іх выкананічым камітэтам, так і адпаведнаму Народнаму Камісарыяту БССР непасрэдна.

Артыкул 75. Па сканчэнні паўнамоцтваў акруговых, раённых, гарадскіх, местачковых, сельскіх і пасялковых Советаў дэпутатаў працоўных іх выкананічыя і распараццячыя органы захоўваюць свае паўнамоцтвы аж да ўтварэння новаабранных Советамі дэпутатаў працоўных новых выкананічых і распараццячых органаў.

УДЗЕЛ

VI

Бюджэт Беларускай Савецкай Соцялістычнай Рэспублікі

Артыкул 76. Дзяржаўны бюджет БССР складаецца Советам Народных Камісараў БССР і ўносіцца ім на зацверджанне Вярхоўнага Совета БССР.

Зацверджаны Вярхоўным Советам БССР дзяржаўны бюджет БССР публікуецца да ўсеагульнага ведама.

Артыкул 77. Вярхоўны Совет БССР абірае Бюджэтную Камісію, якая дакладвае Вярхоўнаму Совету сваё заключэнне па дзяржаўнаму бюджету БССР.

Артыкул 78. Справаздача аб выкананні дзяржаўнага бюджета БССР зацвярджаецца вярхоўным Советам БССР і публікуецца да ўсеагульнага ведама.

Артыкул 79. У бюджеты акруговых, раённых, гарадскіх і сельскіх Советаў уключаюцца прыбыткі ад мясцовай гаспадаркі, адліченні ад дзяржаўных прыбыткаў, якія паступаюць на іх тэрыторыі, а таксама паступленні ад мясцовых падаткаў і збораў у размерах, якія ўстанаўляюцца законадаўствам СССР і БССР.

УДЗЕЛ

VII

Суд і пракуратура

Артыкул 80. Правасуддзе ў БССР ажыццяўляецца Вярхоўным Судом БССР, акруговыми судамі і народнымі судамі, а таксама спецыяльнымі судамі Саюза ССР, якія ствараюцца па пастанове Вярхоўнага Совета СССР.

Артыкул 81. Разгляд спраў ва ўсіх судах ажыццяўляецца з удзелам народных засядацеляў, апрача выпадкаў, спецыяльна прадугледжаных законам.

Артыкул 82. Вярхоўны Суд БССР з'яўляецца вышэйшим судовым органам БССР.

На Вярхоўны Суд БССР ускладаецца нагляд за судовай дзейнасцю ўсіх судовых органаў БССР.

Артыкул 83. Вярхоўны Суд БССР абіраецца Вярхоўным Советам БССР тэрмінам на пяць гадоў.

Артыкул 84. Акруговыя суды абіраюцца акруговымі Советамі дэпутатаў працоўных тэрмінам на пяць гадоў.

Артыкул 85. Народныя суды абіраюцца грамадзянамі раёна на аснове ўсеагульнага, прамога і роўнага выбарчага права пры тайным галасаванні тэрмінам на трох гады.

Артыкул 86. Судавядзенне ў БССР вядзеца на беларускай мове з забяспечаннем для асоб, якія не ўладаюць гэтай мовай, поўнага азная-

млення з матэрыяламі справы праз перакладчыка, а таксама права выступаць на судзе на роднай мове.

Артыкул 87. Разглед спраў ва ўсіх судах БССР адкрыты, паколькі законам не прадугледжаны выключенні, з забяспечаннем абвінавачваемому права на абарону.

Артыкул 88. Суддзі незалежны і падпарадкуюцца толькі закону.

Артыкул 89. Вышэйшы нагляд за дакладным выкананнем законаў усімі Народнымі Камісарамі і падпарадкованымі ім установамі, роўным чынам, як асобнымі службовымі асобамі, а таксама грамадзянамі на тэрыторыі БССР ажыццяўляецца як Пракурорам СССР непасрэдна, так і праз Пракурора БССР.

Артыкул 90. Пракурор БССР прызначаецца Пракурорам СССР тэрмінам на пяць гадоў.

Артыкул 91. Акруговыя, раённыя і гарадскія пракуроры прызначаюцца Пракурорам БССР з зацверджаннем Пракурора СССР тэрмінам на пяць гадоў.

Артыкул 92. Органы пракуратуры ажыццяўляюць свае функцыі незалежна ад якіх-бы то і было мясцовых органаў, падпарадкуючыся толькі Пракурору СССР.

РАЗДЕЛ VIII

Асноўныя права і абавязкі грамадзян

Артыкул 93. Грамадзяне БССР маюць права на працу, гэта значыць права на атрыманне гарантаванай работы з аплатай іх працы ў адпаведнасці з яе колькасцю і якасцю.

Права на працу забяспечваецца соцыялістычнай арганізацыяй народнай гаспадаркі, няўхільным ростам вытворчых сіл совецкага грамадства, устараненнем магчымасці гаспадарчых крызісаў і ліквідацыяй бесправоў.

Артыкул 94. Грамадзяне БССР маюць права на адпачынак.

Права на адпачынак забяспечваецца скарачэннем рабочага дня для пераважнай большасці рабочых да сямі гадзін, устанаўленнем штогадовых водпускаў рабочым і служачым з захаваннем заробтнай платы, прадастаўленнем для абслугоўвання працоўных шырокай сеткі санаторыяў, дамоў адпачынку, клубаў.

Артыкул 95. Грамадзяне БССР маюць права на матэрыяльнае забяспечанне ў старасці, а таксама ў выпадку хваробы і страты працаздольнасці.

Гэтае права забяспечваецца шырокім развіццём соцыяльнага страхавання рабочых і служачых за кошт дзяржавы, бясплатнай медычнай дапамогай працоўным, прадастаўленнем у карыстанне працоўным шырокай сеткі курортав.

Артыкул 96. Грамадзяне БССР маюць права на асвету.

Гэтае права забяспечваецца ўсеагульна-абавязковай пачатковай асветай, бясплатнасцю асветы, уключаючы вышэйшую асвету, сістэмай дзяржаўных стыпендый пераважнай большасці навучаючыхся ў вышэйшай школе, навучаннем у школах на роднай мове, арганізацыяй на заводах, у соўгасах, машынатрактарных станцыях і калгасах бясплатнага вытворчага, тэхнічнага і агранамічнага навучання працоўных.

Артыкул 97. Жанчыне ў БССР прадастаўляюцца роўныя права з мужчынамі ў ўсіх галінах гаспадарчага, дзяржаўнага, культурнага і грамадска-палітычнага жыцця.

Магчымасць ажыццяўлення гэтих правоў жанчын забяспечваецца прадастаўленнем жанчыне роўнага з мужчынамі права на працу, аплату працы, адпачынак, соцыяльнае страхаванне і асвету, дзяржаўнай аховай інтэрсаў маці і дзі-

цяці, прадастаўленнем жанчыне пры цяжарнасці водпускаў, з захаваннем утримання, шырокай сеткай радзільных дамоў, дзіцячых ясляў і садоў.

Артыкул 98. Роўнапраё грамадзян БССР, незалежна ад іх нацыянальнасці і расы, ва ўсіх галінах гаспадарчага, дзяржаўнага, культурнага і грамадска-палітычнага жыцця з'яўляецца непарушным законам.

Якое-б то ні было прамое або ўскоснае аблежаванне правоў або, наадварот, устанаўленне прамых або ўскосных пераваг грамадзян у залежнасці ад іх расавай і нацыянальнай прыналежнасці, таксама як усякая пропаведзь расавай або нацыянальнай выключнасці, або нянявісці і пагарды—карающа законам.

Артыкул 99. У мэтах забяспечання за грамадзянамі свабоды совесці царква ў БССР аддзелена ад дзяржавы і школа ад царквы. Свабода правіць рэлігійныя культуры і свабода антырэлігійнай пропаганды прызнаецца за ўсімі грамадзянамі.

Артыкул 100. У адпаведнасці з інтарэсамі працоўных і ў мэтах умацавання соцыялістычнага ладу грамадзянам БССР гарантуюцца законам:

- свабода слова;
- свабода друку;
- свабода сходаў і мітынгаў;
- свабода вулічных шэствіяў і дэманстрацый.

Гэтыя права грамадзян забяспечваюцца прадастаўленнем працоўным і іх арганізацыямі друкарняў, запасаў паперы, грамадскіх будынкаў, вуліц, сродкаў сувязі і іншых матэрыяльных умоў, неабходных для іх ажыццяўлення.

Артыкул 101. У адпаведнасці з інтарэсамі працоўных і ў мэтах развіцця арганізацыйнай самадзейнасці і палітычнай актыўнасці народных мас, грамадзянам БССР забяспечваецца права абыяднання ў грамадскія арганізацыі: прафесіянальныя саюзы, кааператыўныя абыяднанні, арганізацыі моладзі, спартыўныя і абаронныя арганізацыі, культурныя, тэхнічныя і навуковыя таварысты, а найбольш актыўныя і свядомыя грамадзяне з радоў рабочага класа і іншых слаёў працоўных яднаюцца ва ўсесаюзную комуністычную партыю (большэвікоў), якая з'яўляецца перадавым атрадам працоўных у іх барацьбе за ўмацаванне і развіццё соцыялістычнага ладу і якая з'яўляецца

міруючым ядром усіх арганізацый працоўных як грамадскіх, так і дзяржаўных.

Артыкул 102. Грамадзянам БССР забяспечваецца недатыкальнасць асобы. Ніхто не можа быць арыштаваны інакш як па пастанове суда або з санкцыі Прокурора.

Артыкул 103. Недатыкальнасць жылля грамадзян і тайна перапісі ахоўваюцца законам.

Артыкул 104. БССР прадстаўляе права прытулку замежным грамадзянам, якія праследуюцца за абарону інтарэсаў працоўных, або навуковую дзейнасць, або нацыянальна-вызваленчую барацьбу.

Артыкул 105. Кожны грамадзянін БССР абавязан выконваць Канстытуцыю Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі, выконваць законы, захоўваць дысцыпліну працы, сумленна адносіцца да грамадскага абавязку, паважаць правілы соцыялістычнага агульна-сумеснага жыцця.

Артыкул 106. Кожны грамадзянін БССР абавязан берагчы і ўмацоўваць грамадскую, соцыялістычную ўласнасць, як свяшченну і недатыкальную аснову совецкага ладу, як крыніцу багацця і магутнасці радзімы, як крыніцу заможнага і культурнага жыцця ўсіх працоўных.

Асобы, якія пасягаюць на грамадскую, соцыялістычную ўласнасць, з'яўляюцца ворагамі народу.

Артыкул 107. Усеагульны вайсковы абавязак з'яўляеца законам.

Вайсковая служба ў Рабоча-Сялянскай Чырвонай Арміі прадстаўляе пачэсны абавязак грамадзян БССР.

Артыкул 108. Абарона бацькаўшчыны ёсьць свяшчэнны абавязак кожнага грамадзяніна БССР. Здрада радзіме: парушэнне прысягі, пераход на бок ворага, нанясенне шкоды ваенай магутнасці дзяржавы, шпіянаж—караюцца па ўсёй строгасці закона, як самае цяжкае злачынства.

РАЗДЗЕЛ IX

Выбарчая сістэма

Артыкул 109. Выбары дэпутатаў ва ўсе Советы дэпутатаў працоўных: Вярхоўны Совет Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі, акруговыя, раённыя, гарадскія, местачковыя, сельскія і пасялковыя Советы дэпутатаў працоўных праводзяцца выбаршчыкамі на аснове ўсеагульнага, роўнага і прамога выбарчага права пры тайным галасаванні.

Артыкул 110. Выбары дэпутатаў з'яўляюцца ўсеагульнымі: усе грамадзяне БССР, якія маюць 18 гадоў, незалежна ад расавай і нацыянальнай прыналежнасці, веравызнання, асветнага цэнза, аселасці, соцыяльнага паходжання, маюць права ўдзельнічаць у выбарах дэпутатаў і быць абранымі, за выключэннем страйчых розум і асоб, асуджаных судом з пазбаўленнем выбарчых правоў.

Артыкул 111. Выбары дэпутатаў з'яўляюцца роўнымі: кожны грамадзянін мае адзін голос; усе грамадзяне ўдзельнічаюць у выбарах на роўных падставах.

Артыкул 112. Жанчыны карыстаюцца правам абраць і быць абранымі роўна з мужчынамі.

Артыкул 113. Грамадзяне, якія знаходзяцца ў радах Чырвонай Арміі, карыстаюцца правам абраць і быць абранымі роўна з усімі грамадзянамі.

Артыкул 114. Выбары дэпутатаў з'яўляюцца прымымі: выбары ва ўсе Советы дэпутатаў працоўных, пачынаючы ад сельскага і гарадскога Совета дэпутатаў працоўных аж да Вярхоўнага Совета БССР, праводзяцца грамадзянамі непасрэдна шляхам прымых выбараў.

Артыкул 115. Галасаванне пры выбарах дэпутатаў з'яўляецца тайным.

Артыкул 116. Кандыдаты пры выбарах выстаўляюцца па выбарчых акругах.

Права выстаўлення кандыдатаў забяспечваецца за грамадскімі арганізацыямі і таварыствамі працоўных: комуністычнымі партыйнымі арганізацыямі, прафесіяナルнымі саюзамі, кааператывамі, арганізацыямі моладзі, культурнымі таварыствамі.

Артыкул 117. Кожны дэпутат абавязан рабіць справаудачу перад выбаршчыкамі аб сваёй работе і аб работе Совета дэпутатаў працоўных і можа быць у любы час адкліканы па рашэнню большасці выбаршчыкаў ва ўстаўленым законам парадку.

Артыкул 118. Выбары ў Советы дэпутатаў працоўных БССР праводзяцца па выбарчых акругах па наступных нормах:

а) у акруговы Совет дэпутатаў працоўных—адзін дэпутат не менш як ад 2.000 і не больш як ад 3.000 чалавек насельніцтва;

б) у раённы Совет дэпутатаў працоўных—адзін дэпутат не менш як ад 500 і не больш як ад 1.000 чалавек насельніцтва;

в) у гарадскі Совет дэпутатаў працоўных—адзін дэпутат не менш як ад 150 і не больш як ад 300 чалавек насельніцтва;

г) у сельскі і местачковы Советы дэпутатаў працоўных—адзін дэпутат не менш як ад 100 і не больш як ад 250 чалавек насельніцтва.

Выбарчыя нормы для асобных Советаў дэпутатаў працоўных у межах выбарчых норм, указанных у гэтым артыкуле, вызначаюцца выбарчым законам БССР.

РАЗДЗЕЛ IX

Герб, сцяг, сталіца

Артыкул 119. Дзяржаўны герб Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі складаецца з выяўлення ў праменях усходзячага сонца сярпа і молата, абкруженых вянком; гэты вянок складаецца злева з жытніх каласоў, пераплещеных канюшынай, а справа—з дубовай галінкі; унізе паміж абодвумя палавінамі вянка знаходзіцца частка замной кулі. Абедзве палавіны вянка перавіты чырвонай стужкай, на якой змешчаны надпісы на беларускай, рускай, яўрэйскай і польскай мовах: «Пролетары ўсіх краін, злучайцеся!», і ніжэй—ініцыялы БССР. Уверсе герба знаходзіцца пяціканцовая зорка.

Артыкул 120. Дзяржаўны сцяг Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі складаецца з чырвонага палотнішча з выяўленнем на яго верхнім кутку каля дрэўка залатых сярпа і молата і над імі—чырвонай пяціканцовой зоркі, абкруженай залатой каймой, а ўнізе сярпа і молата залатыя літагры—БССР. Адносіны шырыні да даўжыні 1 : 2.

Артыкул 121. Сталіцай Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі з'яўляецца горад Менск.

РАЗДЗЕЛ XI

Парадак змены Канстытуцыі

Артыкул 122. Змена Канстытуцыі Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі робіцца толькі па рашэнню Вярхоўнага Совета БССР,

прынятаму большасцю не менш $\frac{2}{3}$ галасоў Вярхоўнага Совета.

Прэзідыум Надзвычайнага XII Усебеларускага З'езда Советаў

Аўгустайціс	Досін	Любовіч	Скабло
Александровіч	Дубіна	Ляўкоў	Стакун
Бенек	Дзікаў	Малашонак	Сурта
Булін	Емельянаў	Пушчын	Сухаручкін
Балцін	Жолудаў	Патапенка	Убарэвіч
Бейне	Жуковіч	Рачок	Хадасевіч
Валковіч	Жураўлёў	Рубінштэйн	Ціхон
Галадзед	Картукоў	Рыскін	Чарвякоў
Гарачоў	Каруцкі	Свірыдаў	Шусцін
Готфрыд	Кудзелька	Сердзіч	

Менск, Дом Урада 19 лютага 1937 г.

Аб чым я рапартавала з'езду

На XII Усебеларускім З'ездзе Советаў я падзялілася вопытам сваёй работы, расказала аб сваім заможным жыцці. Аб гэтым жа я хачу расказаць і на страницах нашага журнала.

У 1935 годзе мяне вызначылі намеснікам старшыні калгаса па ільну. Шчыра ўзялася я за працу, і лён наш быў лепшым у Чачэрскім раёне. Наш калгас здаў лён 16 нумарам.

У 1936 годзе я была на Ўсебеларускай нарадзе перадавікоў ураджайнасці. На нарадзе я выступіла і расказала як я змагалася за лён. Тут я таксама сказала, што трэба шчыра працаўца, і зямля нам дасць тое, што мы ад яе патрабуем. На нарадзе я ўзяла абавязак на 1936 год даць 10 цэнтн. валакна з гектара, а атрымала 13,1 цэнтнера.

Што я рабіла, каб атрымаць высокі ўраджай? Падрыхтоўку я пачала яшчэ з восені. Арганізавала звяно, падабрала людзей з лепшых калгасніц. Выбрала плошчу зямлі з-пад азімай пшаніцы, аглядзела яе. Гэту плошчу ўзаралі на зіму трактарам, узаралі як след быць, глыбока.

Вясной, як толькі сышоў снег, пасеялі калійную соль. На гектар высеялі 4 цэнтн. Потым зноў узаралі. Граблямі зграблі пырнік, зvezлі, разблі камы зямлі. Праз два дні раскідалі кампосны торф, а праз адны суткі, раннім севам, пасеялі лён.

Лён хутка ўзышоў гусценькі і зялёны, як дываном пакрыўся наш участак. Любам было глядзець. Але праз два дні наша радасць засмуцілася. Мы ўбачылі, што будзе мароз. Паўсталі пытанне, як выратаваць ад марозу маленькі лён? Я парайлася з агрономам МТС. Ён сказаў, што трэба па ільну пасыпаць попел.

Попел мы пасыпалі густым слоем да ўсхода сонца. Лён быў выратаваны.

Праз некаторы час зрабілі падкормку з курынага памётуту. Падкормку рабілі два разы ў хмурыя дні. Лён пачаў расці яшчэ лепш. Зялёны, роўнай сцяной рос. Вырас больш метра вышыні. Старыя калгаснікі казалі, што такога ільну яны яшчэ ніколі не бачылі.

Як толькі з'явілася ваксовая спеласць — пачалі мы церабленне,

У снапы не вязалі. Жмені стаўлі адразу ў невялічкія кучкі, потым звозілі і абламачвалі галоўкі. Надвор'е стаяла гарачае. Зноў паўсталі пытанне, што рабіць у такое надвор'е з ільному?

Екацерына Фёдараўна Мініна.

Кожны дзень, што лён ляжаў у гумне, адбіваўся на яго нумарнасці.

Пайшла я зноў да агранома Косціна за парадай. Ён сказаў, што лён трэба хутка расцілаць на нізкіх мясцінах, інакш ён папсуецца. Так мы і зрабілі.

Кожны дзень хадзіла я на сцелішча, правярала, ці ўлежаўся лён. На 20 дзень лён можна было паднімаць. Хутка паднялі, зvezлі і пачалі мяць. Усім жанчынам хацелася трапаць гэты шоўкавісты, чисты лён. Прывемна было яго трymаць у руках.

Здалі мы лён 26 нумарам, а з гектара атрымалі 13,1 цэнтн. Праўда, сіл і часу мы не пашкадавалі, але затое і ўраджай атрымалі выдатны.

Вопытам сваёй работы я падзялілася на раённай нарадзе старшыні калгасаў і брыгадзіраў нашага раёна. Цяпер са мной многія калгасы і звені заключаюць соцдагаворы на лепшы ўраджай ільну, але я думаю свайго пяршиства ў Беларусі нікому не здаць. У 1937 годзе я хачу даць 15 цэнтн. ільнавалакна з гектара.

Да вясновай сяўбы мы ўжо гатовы. Насенне ачышчана, за-

кладзены кампосныя ямы, сабрана дзве тоны попелу, адна тона курынага памётуту. Але памётут нам будзе мала — мы збярэём яшчэ дзве тоны.

Маю работу раённых арганізацій ацанілі: мяне РВК прэміраваў грашыма, граматай, купілі мне мэблю, патэфон, зімняе паліто, плацце. У калгасе я выпрацавала звыш 350 працадзён, атрымала авансам 18 пудоў жыта, 3 пуды пшаніцы, 105 пудоў бульбы. Для маёй сям'і гэтага хопіць, а хутка я атрымаю поўны разлік — будзе яшчэ больш.

Жыццё маё зараз радаснае і заможнае. Свае 52 гады я зусім не адчуваю. А як раней я жыла?

Аб тым, як жылося, сведчыць такі факт: нас пяць сясцёр вянчаліся ў адным плацці, якое належала самай старэйшай. Не палепшилася жыццё, як вышла замуж. Працавалі на памешчыка. І так да самай рэвалюцыі. Мужа два разы бралі на вайну, у 1904 годзе і ў 1914, толькі ў рэвалюцыю зварнуўся ён да дому, алё зусім хворым.

Зусім іншае зараз. Па-другому пайшло жыццё. Я, у мінулым — забітая сялянка, у 1936 годзе была аброна дэлегатам на Надзвычайны XII З'езд, а потым і на VIII Усесаюзны. Ніколі раней я аб гэтым і марыць не магла!

Калі я пачула, што еду ў Москву, буду бачыць роднага таварыша Сталіна — радасці і шчасцю не было канца.

На з'ездзе былі прадстаўлены ўсе народнасці нашай краіны. Асабліва радасным было бачыць дэлегатак-жанчын. Яны былі ў розных нацыянальных касцюмах. Многія не ўмелі гаварыць па-рускі, але мы разумелі адна другую. У нас было адно жаданне: бачыць таварыша Сталіна і перадаць яму шчырую ўдзячнасць за наша светлае, шчаслівае жыццё. На з'ездзе, калі з'явіўся таварыш Сталін, я не зводзіла вачэй з яго твару. Такі шчыры ён і прости. Яго погляд, усмешка засталіся ў маёй памяці на ўсё жыццё.

Екацерына Фёдараўна Мініна.

Чачэрскі раён,
калгас „Май“.

На нарадзе многасямейных мацярэй Менскага раёна.

НЕЗВЫЧАЙНАЯ НАРАДА

З самай раніцы да клуба пад'язджаюць легкавыя машыны, аўтобусы, лепшыя калгасныя сані. Машыны, вазкі, санкі высажваюць па-святочнаму апранутых жанчын. Яны, вясёлыя і радасныя, хутка запаўняюць памяшканне клуба, файэ, пакой адпачынку.

Усюды іх ветліва сустракаюць прадстаўнікі Наркамздрава, рэдакцыі журнала „Работніца і калгасніца Беларусі”, РВК. А тых, якія прыехалі з маленькімі дзецьмі, абкружаюць жанчыны у белых халатах і гасцінна запрашаюць у асобны пакой—спецыяльна абсталіваны для маленьких грамадзян. Тут яны могуць адпачыць, пакуль мацеры будуць заняты.

Гэтая жыццерадасныя жанчыны з'ехаліся сюды не на звычайны жаночы сход. 175 калгасніц, работніц соўгасаў, аднаасобніц—шчаслівых совецкіх мацярэй сабраліся на сваю першую раённую канферэнцыю многасямейных мацярэй, арганізаваную па ініцыятыве рэдакцыі журнала „Работніца і калгасніца Беларусі” і Наркамздрава.

Гэтая жанчыны выхоўваюць 1317 шчаслівых совецкіх дзяцей, на якіх атрымалі дзяржаўную дапамогу. Яны сабраліся сюды, каб расказаць, як яны жывуць, працуяць і выхоўваюць дзяцей.

Уважліва слухалі яны простую і змястоўную прамову тав.

Жарына—старшыні Менскага РВК—аб Сталінскай Канстытуцыі і выкананні закона аб забароне абортаў і дапамозе многасямейным па Менскаму раёну.

— Сталінская Канстытуцыя дае роўныя права жанчыне з мужчынай, адчыняе яшчэ большыя магчымасці для ўдзелу жанчын у грамадской работе,—гаворыць тав. Жарын.

У нашай краіне няма такой галіны, дзе-б жанчына не праявіла сябе. Усюды яна забяспечана падтрымкай, усюды яна сустракае павагу. Жанчына ў нашай совецкай краіне знаходзіцца ў такіх умовах, аб якіх у краінах капіталізма жанчыны не могуць і марыць.

Далей тав. Жарын застанаўліваецца на тых клопатах, якія абкружае ўся краіна совецкую маці, якая дае жыццё новаму, здароваму, шчасліваму пакаленню эпохі соцыялізма. З вялікай любоўю выхоўваецца ў соцыялістычнай дзяржаве новае пакаленне. Дзяржава ахоўвае інтарэсы мацеры і дзіцяці, таму мацярынства для совецкай жанчыны—радасць і шчасце.

Толькі ў Менскім раёне выдадзена дзяржаўная дапамога 175 многасямейным мацерам. На 1937 год мы дадаткова арганізоўваем толькі па соўгасам 300 радзільных ложкаў. Адчынінем два прыгожых радзільных дамы у калгасах, пачынаюць

работаць тры новых хаты-радзільні.

Тав. Жарын спыняеца на чарговых задачах, якія стаяць перад совецкімі мацерамі—роўнаправнымі грамадзянкамі Совецкай Беларусі.

— Вы павінны дапамагаць нам, сельсовету, калгасу, РВК у нашай работе. Выяўляйце недахопы на тых участках, дзе вы працуеце. Вы павінны стаць актыўнымі пропагандыстамі совецкага закона аб забароне абортаў, павінны выхоўваць здаровае, маладое пакаленне—адданых совецкай уладзе і партыі.

Адна за другой шчаслівия совецкія мацеры паднімаюцца на трывуну. Першыя, шчырыя ад усяго сэрца слова і думкі кожная з іх зварачае да таго, хто прынёс вялікае шчасце совецкай жанчыне—да мудрага настаўніка і друга таварыша Сталіна. З асаблівай удзячнасцю вымаўляюць яны гэта дарагое ўсяму совецкаму народу імя. Пачуццём вялікай гордасці за сваю радзіму напоўнены прамовы кожнай. Аб сабе яны гавораць проста і скромна.

Многія з іх прайшлі цяжкі жыццёвы шлях. Многія без хвалявання не могуць успомніць сваё горкае мінулае. На вачах у іх з'яўляюцца слёзы радасці, калі яны пароўноўваюць сваё шчаслівае сучаснае з бязрадальнымі мінулымі.

На трывуну смела паднімаецца невысокага ўзроста жанчына. Яна доўга не можа распачаць сваё выступленне—слёзы не даюць ёй гаварыць.

— З 13 год пайшла я на вытворчасць,—пачынае сваю прамову т. Буровая—работніца торфзавода.—Я была ў 13 год зусім маленькой дзяўчынкай, але праца вада мне неабходна было. Я не магла дастаць станок. Мне падстаўлялі скрынкі. Так я, стоячы на гэтых скрынках, працевала па 13—14 гадзін у суткі, а атрымоўвала капейкі—за 100 каробак запалак—1 капейку.

Аднойчы, у часе чысткі машины, я папала ў машыну рукой. Доўга хварэла і ніхто мне за гэта не заплаціў, хаця мая маці прасіла, усім кланялася. Так адносіліся да рабочых да рэвалюцыі.

Зараз зусім па-другому жыву я. На выхаванне сваіх 7 дзяцей я атрымала дзяржаўную дапамогу. Дзеци ўсе вучанцы, маюць усё неабходнае. Я імкнуся скласці ім такія ўмовы, каб у іх было радаснае і шчаслівае дзяцінства. Выхоўваю іх дастойнымі грамадзянамі нашай любімай радзімы. У мяне 3 сыны. Старэйшы хутка пойдзе ў Чырвоную Армію, ён не можа дачакацца гэтага часу,—заканчвае сваю прамову тав. Буровая.

Без жаху не можа ўспомніць сваё ранейшае жыццё і тав. Лукашэвіч—работніца соўгаса „Зацішша“.

— Бацькі мае былі батракамі, я таксама ўсю сваю маладосць батрачыла і замуж вышла за батрака. Жылося вельмі дрэнна. Заўсёды жылі ўпрогаладзь. Аб вучобе ў дзяцінстве я і марыць не магла...

Затое цяпер жыццё настолькі цудоўнае, што я не жадаю адставаць. Я хачу цяпер навярстаць тое, чаго не магла ўзяць у маладосці. Дзеци мае вучанцы—вучуся і я ў вячэрняй школе. Ужо лёгка пішу і чытаю.

Дзяржава выдала мне дапамогу на выхаванне маіх дзяцей. Родны Сталін вывеў нас усіх на светлы шлях. Ні ў адной капиталістычнай краіне німа такога закона, як у нас, па якому дапамагаюць выхоўваць дзяцей. Там абы такім жыцці людзі толькі мараць. Няхай-жа жыве доў-

гія і доўгія гады наш Сталін!—
усхвалявана заканчвае тав. Лукашэвіч.

Зала цёпла сустракае выступленне тав. Ушакевіч—калгасніцы Кайкаўскага сельсовета. Яе многія ведаюць. Яна вядомая актывістка.

— Дарагія сястрыцы,—пачынае тав. Ушакевіч.—Для нас сёння не звычайны дзень. Мы не герайні, мы звычайныя калгасніцы—мацеры. Але нас сабралі, дзе мы маєм магчымасць расказаць аб нашых радасцях, аб нашай працы. Хіба раней з намі так-бы лічыліся? У мінулым мы былі забітымі, несвядомымі сялянкамі. Нас дурманілі папы, ксяндзы, кулакі. Ім гэта было карысна, бо сваю шкодную работу яны праводзілі, абавіраючыся ў першую чаргу на адсталую непісьменную жанчыну.

Цяпер мы, роўнапраўныя, свабодныя жанчыны, не дазволім выкарыстаць нас класаваму ворагу. Мы будзем пільнымі на ўсіх участках нашай працы і жыцця. Жывем мы шчасліва і радасна, за што мы шчыра дзякуем бацьку нашага, таварыша Сталіна.

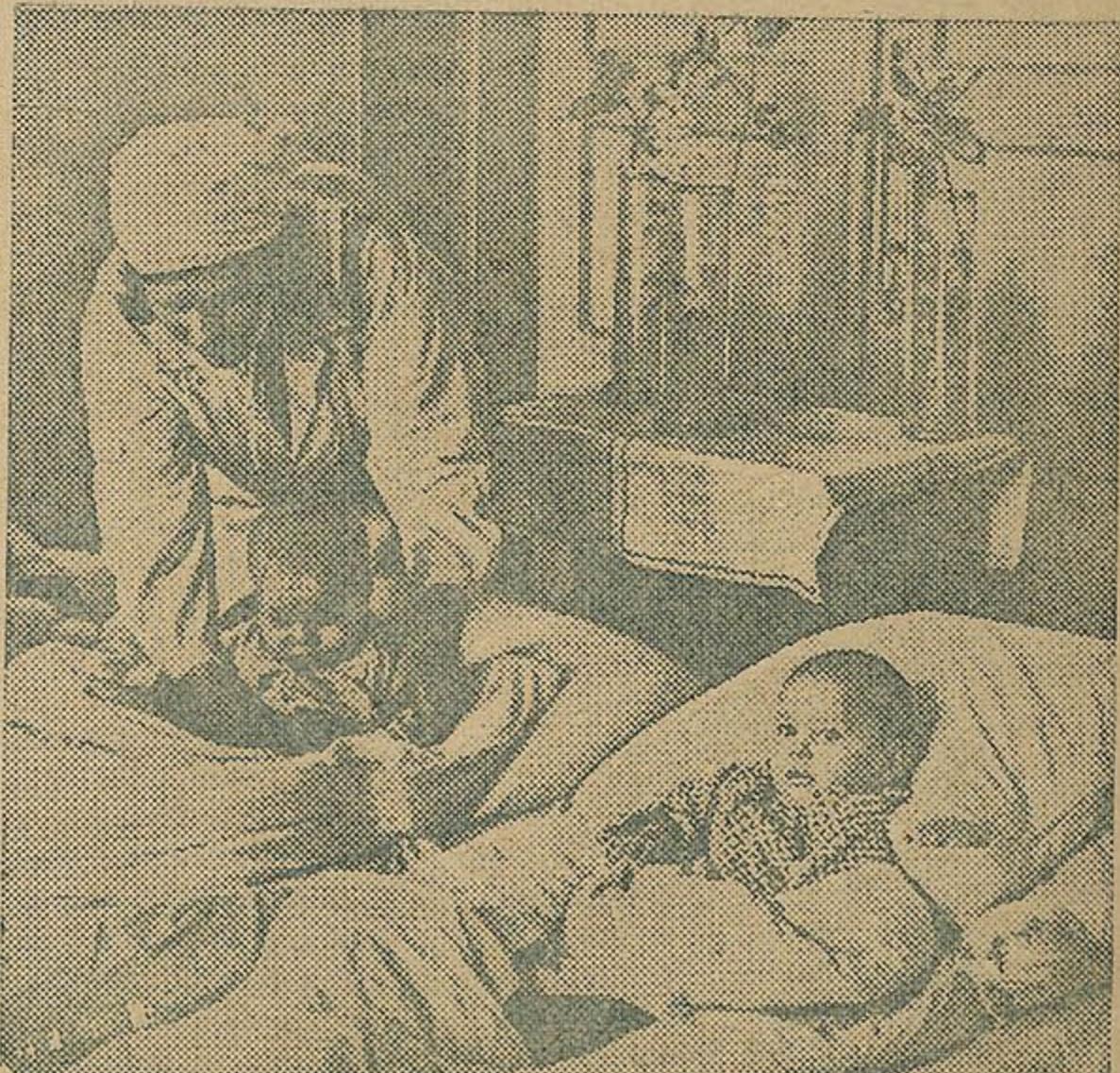
А як раней я жыла? Я мела траіх дзяцей і за кавалак хлеба вымушана была працеваць у кулакоў. Не рада была сваім дзе-

цям—яны былі абузай мне. А цяпер я не нарадуюся на сваіх дзяцей. Совецкая ўлада ўесь час дапамагае мне выхоўваць іх. Старэйшы сын ужо працуе на чыгуць. Я таксама працую ў калгасе. У 1936 годзе я выпрацавала на ферме 520 працадзён, а ў 1937 годзе думаю выпрацаваць яшчэ больш,—заявіла т. Ушакевіч.

Многа яшчэ было жадаючых выступаць. Многія жадалі расказаць аб сабе, аб сваіх дзяцях і перспектывах. На некалькі дзён хапіла-б гэтых выступленняў. Але трэба было канферэнцыю канчаць, бо надыходзіў вечар, дзеци, якія засталіся дома, чакалі сваіх мацярэй.

Пасля прагляду калгаснай самадзейнасці шчаслівия мацеры раз'ехаліся па сваіх калгасах, соўгасах, каб яшчэ раз расказаць астатнім жанчынам, што совецкая маці самая шчаслівая ў свеце, што жыццё яе поўнацэнна, многагранна і радасна, што яна маці шчаслівага новага пакалення, абы якім клапоціцца совецкі ўрад, партыя і правадыр народаў таварыш Сталін.

Пятроўская.

Дзеци ўдзельніц нарады ў дзіцячым пакоі.

ЦАМПІШКІВ

Ганаруся сваёй радзімай

Я добра запамятала слова нашага роднага Сталіна, што совецкае сялянства гэта зусім новае сялянства, падобнага якому яшчэ не ведала гісторыя чалавечства.

Мы, былыя батракі і беднякі, у калгасе сталі гаспадарамі. Па 8-му артыкулу вялікай Сталінскай Канстытуцыі зямля замацавана за намі ў вечнае карыстанне. На нашых палях працуць трактары, камбайны. У ста-ры час сялянства і марыць не магло аб гэтым.

Няўхільна расце наш добра быт. Ні ў адной капіталістычнай краіне працоўныя не ўпэўнены ў заўтрашнім дні, а нас моцна забяспечвае Сталінская Канстытуцыя. Яна дае нам права на працу, вучобу і алпачынак. Мы з кожным днём становімся больш за можнымі і культурнымі.

Наши дзецы вучачца ў сярэдніх і вышэйших школах. Большасць наших маладых інжынераў, агрономаў, урачоў выраслі з нашага пролетарскага асяроддзя. У вышэйших навучальных установах толькі з нашай вёскі на-вучачца 78 чалавек.

І мая дачка вучыцца ў Медтэхнікуму ў Менску. Троє маіх малышоў вучачца ў сямігодцы. І ўсе яны добра абыты і апрануты, а я ў дзяцінстве не хадзіла ў школу, таму што нават лапцей не мела.

Новая Канстытуцыя СССР падводзіць бліскучыя вынікі нашым заваёвам. Гэтыя вынікі бачыць і адчувае кожны з нас.

Я бяру прыклад з нашага калгаса. У час яго арганізацыі ў нас было ўсяго 29 кароў, а зараз мы маем 800 галоў рагатай жывёлы, з іх 40 пар рабочых валоў. У нас ёсьць 200 авечак, 500 свіней добрай пароды, 50 сямей пчол, 207 рабочых коней і 112 маладых жарабят. Мы пабудавалі добры кароўнік на 200 галоў, 2 цялятнікі, добрую канюшню, паравую мельніцу. На працягу месяца пабудавалі амбар на 600 тон зярна. За 25 дзён у нашай вёсцы пабудавана сямігодка на 500 дзяцей. Кватэры нашы асвяталяюцца лімпачкай Ільіча.

На ўсіх маленьких і вялікіх участках работы ад кожнага калгасніка і

калгасніцы мы чуем імя Сталіна. Пры ўспаміне пра нашага роднага правадыра мы працуем з удзесяцяронай энергіяй.

Я ганаруся сваёй радзімай, дзе щаслівы ўесь народ.

Рэчыцкі раён. Наста Захарэвіч Калгас імя Дзержынскага

Як мы змагаліся за лён

Лён у нашым раёне з'яўляецца вядучай культурай. Наш сельсовет ільнопарыхтоўкі выкананы з гонарам. Да Кастрычніцкіх свят мы ўжо здалі лён на 100 проц., як па трасце, так і па валацуні. Але мы на гэтым не заставаліся. Калгасы здавалі лён звыш плана.

— Здамо ўесь лён, што маем, — заявілі старшынам калгасаў лепшыя стаханаўкі па апрацоўцы ільну.

І па 15 снежня сельсовет выкананы план па здачы ільну на 105 проц.

Як-же мы змагаліся за лён? Ёсьць народная прыказка: „Што пасееш — тое і пажнеш“. Вось мы і сеялі гатунковым, добра ачышчаным насеннем. Лепшыя стаханаўкі калгасаў — Насця Каша, Марыя Падгорнія, Анна Качанова і шэраг іншых — расцілі лён, як маленькіх дзяцей. Палолі лён не-калькі разоў, падкармлівалі яго.

Дрэна было ў гэтым годзе з даждком. Але наши стаханаўкі не чакалі даждку: лён некалькі разоў палівалі вадой. І вынос наш лён ростам больш метра. Сабралі па 7 — 8 цэнтнераў з гектара, сярэднім нумарам 15 — 16, быў і 22 — 24 нумар. Ільнонасенне здалі на 110 проц. Разлічыліся па ўсіх абавязковых паставаўках з дзяржавай.

У работе па сельсовету мне многа дапамагаюць актыўісты і знатныя людзі сельсовета. Мне лёгка праца-ваць. Бадзёрасць і энэргію мне і ўсяму актыву, як і ўсяму нашаму Советкаму Саюзу, даў наш любімы правадыр таварыш Сталін сваёй Сталінскай Канстытуцыяй. Такую Канстытуцыю яшчэ не ведала чалавечства. Яшчэ з большай энергіяй, з большай сілай буду праца-ваць і ў далейшым.

М. Паўлючэнко
старшыня Рыжкоўскага сель-
совета.

Шкловскі раён.

Хата-лабараторыя

Загадчыцай хаты-лабараторыі Галена Лях працуе з 1935 года. Галярэднюю падрыхтоўку яна атрымала на раённых 3-месячных курсах. Яшчэ на вучобе Галена энергічна ўзначасяла за працу, змагаючыся з адсталасцю паасобных калгаснікаў, якія неда-ацэньвалі ролю хаты-лабараторыі.

Упартая барацьба Галены за ўняд-рэнне вопыту перадавых калгасаў на палях свайго калгаса хутка дала свае вынікі.

Як вынікі сваёй гадавой работы тав. Лях паказвае экспанаты і дыя-грамы сельска-гаспадарчай выстаўкі.

Вось дыяграма з снапкоў, якая аллюстроўвае ролю вясновага бара-навачня азімых. Баранаваліся самыя горшыя, моцна заплыўшыя участкі. Баранаванне ў два сляды павысіла ўраджай азімага жыта на 69 кілограм, а ў трэх сляды — на 109 кілограм. Гэтым доследам тав. Лях даказала калгаснікам правільнасць існуючай паговоркі: „Барануй азімия і не аг-лядайся“.

Далей снопкі яскрава паказвалі шкоднасць сяўбы збожжа непасрэдна ўслед за ворывам. Жыта, пасеянае праз 10 дзён пасля ворыва, дало ўраджай з гектара на 95 кілограмаў больш, чым жыта, пасеянае праз 4 дні пасля ворыва.

Яравізация ячменя, праведзеная хатай-лабараторыі ў 1936 годзе, поўнасцю сябе апраўдала, асабліва на засушлівых мясціцах. Некаторыя калгаснікі, якія не верылі ў поспех яравізациі, казалі: „мохам па расце і за-гіне ваш ячмень“. Ціпер яны самі ўпэўніліся, што яравізация павысіла ўраджайнасць на 2,55 цэнтнераў з гектара. у той час як неяравізаваному ячменю значна пашкодзіла за-суха.

Гледзячы на экспанаты аўса, які быў пасеян на заваліваным полі, калгаснікі, наведаўшыя выстаўку, заявілі: „калі-б наши старшыні калгасаў, члены праўлення і брыгадзіры больш цікавіліся вапнаваннем глебы, мы-б атрымлівалі лепшы ўраджай“.

І сапраўды, унесеная на закісленай глебе вапна ў першы ж год павысіла ўраджайнасць аўсу на 2,1 цэнтнера з гектара.

Яшчэ шмат іншых цікавых работ правяла Галена. Яна вывучыла і паказала на картаграмах механічны састаў глебы, распаўсюджанае пустазелле, загатавала глебавыя маналіты, праводзіла ачыстку, пратручванне і аналіз насення.

Я. Сцяпанаў.
Старшы агроном МТС

Калгас „Калгаснік Беларусі“,
Заслаўская раён.

Трубка комунара

Есць многа прыгожых гарадоў—усіх прыгажэй Парыж, у ім смяюцца бесклапотныя жанчыны. Пад каштанамі франты п'юць рубінавыя настойкі і тысячи агней рояцца на люстранным аспідзе прасторных плошчаў.

Муляр Луі Ру нарадзіўся ў Парыжы. Ён памятаў «чэрвеньскія дні» года 48-га. Яму тады было 7 год, і ён хацеў есці. Як варанёнак, ён моўкі раскрываў рот і чакаў, і да-рэнна чакаў, бо ў яго бацькі Жана Ру не было хлеба. У яго была стрэльба, а стрэльбу нельга было з'есці. Луі памятаў летнюю раніцу, калі бацька чысціў сваю стрэльбу, а маці плакала, выціраючы нос фартукам. Луі пабег услед за бацькам—ён думаў, што бацька, вычысціўши стрэльбу, застрапіць булачніка і возьме сабе самы вялікі хлеб, больш за Луі, хлеб—як дом. Але бацька сустрэўся з іншымі сумнымі людзьмі, у якіх таксама былі стрэльбы. Яны пачалі разам співаць і кричаць: «Хлеба».

Луі чакаў, заміраючы, што ў адказ на такія цудоўныя песні з вонкай пасыплюцца булкі, рагалікі, аладкі. Але замест гэтага пачуўся моцны шум, і пасыпаліся маленькія кулі. Адзін з натоўпу, які кричаў: «хлеба», крикнуў: «бапіць» і ўпаў. Тады бацька і іншыя людзі сталі рабіць не-зразумелыя рэчы. Яны павалілі дзве лаўкі, прыцягнулі з суседняга двара бочку, зламаны стол і нават вялікі куратнік. Усё гэта яны паклалі пасярод вуліцы, а самі палеглі на зямлі. Луі зразумеў, што сумныя людзі гуляюць у хаванкі. Потым яны страпялі, і ў іх таксама страпялі. А потым прышлі іншыя людзі. У іх таксама былі стрэльбы, але яны весела ўсміхапіся, на іх шапках блішчэлі вялікія, прыгожыя какарды, і ўсе называлі іх «гвардзейцамі». Гэтыя людзі ўзялі бацьку і павялі яго па бульварам Сен-Мартэн.

Луі думаў, што вясёлыя гвардзейцы накормяць бацьку, і пайшоў за імі, хаця было ўжо позна. На бульварах смяяліся жанчыны, пад каштанамі франты пілі рубінавыя настойкі, і тысячи людзей роіліся на люстранных тратуарах. Калі брамы Сен-Мартэн адна з бесклапотных жанчын, якая сядзела ў кафейнай, закрычала гвардзейцам:

— Для чаго вы вядзене яго так дапёка. Ён можа і тут атрымаць сваю порцыю...

Луі падбег да смяяўшайся жанчыны і, моўкі, як гал-чонак раскрыў свой рот. Адзін з гвардзейцаў узяў стрэльбу і стрэліў. Бацька закрычаў і ўпаў, а жанчына смяялася. Луі падбег да бацькі, уцапіўся ў яго ногі, якія яшчэ пад-скаквалі, як быццам бацька, лежачы, хацеў ісці, і пачаў вішчаць.

Тады жанчына сказала:

— Застрэльце і шчанё.

Але франт, які піў за апошнім столікам рубінавую настойку засупярэчыў:

— Хто-ж тады будзе працаваць.

За грозным ліпенем прышоў ціхі жнівень, больш ніхто не співаў і ніхто не страпляў. Луі вырас і апраўдаў давер'е добраға франта. Бацька Жан Ру быў мулярам, і мулярам стаў Ру Луі. У широкіх аксамітных штанах і сіній блузэ з палатна ён будаваў дамы, будаваў улетку і ўзімку. Прыгожы Парыж хацеў стаць яшчэ прыгажэйшым, і Луі быў там, дзе пракладваліся новыя вуліцы—пляц многапраменны Звязды, широкія бульвары Гаусмана і Манерба, абсаджаныя каштанамі і парадны праспект Оперы, з будоўлямі, яшчэ пакрытымі лясамі, куды нецярплівія гандляры ўжо звязалі свае дзіковіны—футры, карункі і каштоўныя каменні. Ён будаваў тэатры і крамы, кафейні і банкі, будаваў прыгожыя дамы, каб бесклапотныя жанчыны, калі на вуліцы дэльце вецир з Ламанша і ў рабочых мансардах цепа касцяне ад лістападаўскіх туманаў, маглі па-ранейшаму бясклапотна ўсміхацца. Будаваў бары, каб франты не пераставалі ў цёмныя, бяззорныя ночы піць свае рубінавыя настойкі. Падымаліся цяжкія каменні, ён будаваў лягчэйшую па-крышку горада, прыгажэйшага за ўсе гарада,—Парыжа.

Сярод тысяч блузнікаў быў адзін, па імені Луі Ру, у аксамітных штанах, прыпудраных вапнай, у шырокай, плоскай шляпе, з глінянай трубкай у зубах, і, як тысячи іншых, ён чесна працаваў над веліччу Другой Імперыі.

Ён будаваў цудоўныя дамы. Удзень ён стаяў на лясах, а ўначы ляжаў у смуроднай каморцы, на вуліцы Чорнай Удавы, у прадмесці Сен-Антуан. Каморка пахла вапнай, по-там, чорным, танным табаком; дом пахнуў каціным памётам і месціранай блязінай, а вуліца Чорнай Удавы, як і ўсе

вуліцы прадмесця Сен-Антуан, пахла салам жароўняй, на якіх гандляры смажылі бульбу, прэсным пахам мясных, з ліповымі тушамі каніны, селядцамі, адкідамі выграбных ям і дымам пячурак. Але не за вуліцу Чорнай Удавы, а за шырокія бульвары, якія пахнуць ландышамі, мандарынамі і парфумернымі скарбніцамі вуліцы Міра, за гэтыя бульвары і за многапраменную Звязду, дзе ўдзень на лясах качаліся блузнікі, празвалі Парыж прыгажэйшым з усіх гарадоў.

Луі Ру будаваў кафейні і бары, ён насіў каменні для «Кафейні Рэгенства», улюблёнымі шахматнымі ігракамі для «Англійскай Кафейні», дзе сустракаліся ўладальнікі скакавых рысакоў і знатныя чужаземцы, для «Таверны Мадрыд», якая збіраў ў сваіх сценах актораў звыш 20 розных тэатраў, і для многіх другіх прыстойных пабудоў. Але ніколі Луі Ру, з дня смерці свайго бацькі, не падыходзіў блізка да ўжо дабудаваных кафейняў, і ні разу ён не прабаваў рубінавых настоек. Калі ён атрымаў ад падрадчыка некалькі маленькіх белых манет, гэтыя манеты браў стары набатчык на вуліцы Чорнай Удавы, замест іх ён даваў Луі некалькі вялікіх чорных манет і напіваў у бакал мутную вадкасць. Луі заппам выпіваў абсент і ішоў спаць у сваю каморку.

Калі-ж не было ні белых, ні цёмных манет, ні абсента, ні хлеба, ні работы,—Луі, набраўшы ў кішэні шчатопту высыпаўшагася табаку або адшукаўшы на вуліцы недакураную папіросу, набіваў у сваю гліняную трубку і з ёю хадзіў панура па вуліцах прадмесця Сен-Антуан. Ён не співаў і не кричаў: «хлеба», як гэта зрабіў аднойчы яго бацька Жан Ру, таму што ў яго не было ні стрэльбы, каб страліць, ні сына, які раскрывае рот, падобна варанёнку.

Луі Ру зрабіў столькі, колькі змот для таго, каб жанчыны Парыжа маглі бесклапотна смяяцца, але, чуючы іх смех, ён пужліва стараніўся. Так смяялася аднойчы жанчына ў кафейні на бульвары Сен-Мартэн, калі Жан Ру ляжай на маставой, яшчэ імкнучыся, лежачы, ісці. Да дваццаці пяці год Луі не бачыў калі сябе маладой жанчыны. Калі-ж яму спойнілася 25 год і ён пераехаў з адной мансарды вуліцы Чорнай Удавы у другую, з ім здарылася то, што здарaeцца раней ці пазней з усімі людзьмі.

У суседнай мансардзе жыла маладая падзёнщыца Жульєта. Луі сустрэўся ўвечары з Жульєтой на вузкай вінтавой песьвіцы, зайшоў да яе, каб узяць запалкі, бо яго кремень сцёрся і не даваў агню, а зайшоўшы—вышаў толькі пад раніцу. На другі дзень Жульєта прынесла дзве рубашкі, чашку і шпотку ў мансарду. Луі і стала яго жонкай, а праз год у цеснай мансардзе з'явіўся новы чалавек, якога запісалі Плем Ру.

Так пазнаў Луі жанчыну, але, у адрозненне ад многіх іншых, якімі справядліва ганарыца прыгожы Парыж, Жульєта ніколі не смяялася бесклапотна, хаця Луі Ру яе моцна любіў, як толькі можа любіць муляр, які паднімае цяжкія каменні і будзе прыгожы будынкі. Мусіць, яна ніколі не смяялася таму, што жыла на вуліцы Чорнай Удавы; там толькі аднойчы бесклапотна смяялася старая прачка Мары, калі яе везлі ў больніцу для звар'яцёўшых. Мусіць, яна не смяялася таму, што ў яе было толькі дзве рубашкі, і Луі, у якога часта не было ні белых, ні цёмных манет, панура хадзіў з трубкай па вуліцах прадмесця Сен-Антуан, не мог даць ёй хаця-б адну жоўтую манету на новае плацце.

Увесну 1869 года, калі Луі Ру было дзецаць восем год, а сыну яго Поля—два гады, Жульєта ўзяла дзве рубашкі, чашку і шпотку і пераехала ў кватэрэ мясніка, які гандляваў конским мясам на вуліцы Чорнай Удавы. Яна пакінула мужа Поля, бо мяснік быў чалавекам нервовым і, вельмі любячы маладых жанчын, зусім не любіў малых дзяцей. Луі ўзяў сына, пакачаў яго, каб ён не плакаў, пакачаў не-ўмела, бо ўмееў паднімаць каменні, а не дзяцей, і пайшоў з трубкай у зубах па вуліцах прадмесця Сен-Антуан. Ён моцна любіў Жульєту, але зразумеў, што яна зрабіла пра-вільна—у мясніка шмат жоўтых манет, ён можа пераехаць на другую вуліцу, і з ім Жульєта пачне бесклапотна смяяцца. Ён успомніў, што бацька яго Жан, уходзячы ў ліпенскую раніцу з вычышчанай стрэльбай, сказаў сваёй плачучай жонцы, матцы Луі:

— Я павінен ісці, а ты павінна мяне затрымліваць. Пятух шукае высокага шаста, карабель адкрытага мора, жанчына—спакойнага жыцця.

Успомініўши слова бацькі, Луі яшчэ раз падумаў, што ён быў правы, затрымліваючы Жульєту, але і Жульєта была права, калі пайшла да багатага мясніка.

Потым Луі зноў будаваў дамы і нянчыў сына. Але хутка надышла вайна, і злыя прусакі абклапі Парыж. Больш ніхто не жадаў будаваць дамоў, і пясы няскончаных пабудоў запусцелі. Ядры прускіх гармат зруйнавалі шмат пабудоў прыгожага Парыжа, над якімі працаўала Луі Ру і іншыя муляры. У Луі не было работы, не было хлеба, а трохгадовы Поль ужо ўмеў моўчкі расчыняць свой рот, як варанёнак. Тады Луі дапі стрэльбу. Узяўши яе, ён не пачаў спявачы і крычаць: «хлеба», але пайшоў, як многія тысячи муляроў, плотнікаў і кавалёў, абараняць прыгажэйшы з усіх гарадоў—Парыж—ад злых прусакоў. Маленькая Поль прытуліла добрая жанчына, уладальніца крамы, пані Мону.

Луі Ру, разам з іншымі блузнікамі, у зімовую сцюжу, босы, у форта Сен-Вінсент падкатваў ядры да гарматы, і гармата страліла ў злыя прусакоў. Ён адмарозіў сабе ногі, бо ўзімку асады стаялі небачаныя халады. Прusкія ядры падалі на форт Сен-Вінсент, і блузнікаў становілася ўсё менш, але Луі Ру не пакідаў свайго месца налям маленькой гарматы, бо ён абараняў Парыж. І прыгажэйшы з гарадоў быў варты такою абароны. Не глядзячы на голад і сцюжу, роіліся агні бульвараў Італьянскага і Капуцінаў, хапала рубінавыя настоек для франтаў, і не зыходзіла бесклапотная ўхмылка з жаночых твараў.

Луі Ру ведаў, што больш ніяма імператара і што зараз у Парыжы рэспубліка. Падкатваючы ядры да гарматы, ён мог падумаць над тым, што такое «рэспубліка», але блузнікі, якія прыехалі з Парыжа, гаварылі, што кафейні бульвараў, як і раней, поўныя франтамі і бесклапотнымі жанчынамі. Луі Ру, слухаючы іх злов марытанне, зразумеў, што ў Парыжы нічога не змянілася, што «рэспубліка» знаходзіцца не на вуліцы Чорнай Удавы, а на шырокіх праспектах многапраменай Звязды, і што, калі муляр адгоніць прусакоў, маленькая Поль будзе зноў адчыняць свой рот. Луі Ру ведаў гэта, але ён не пакідаў свайго месца пля гарматы, і прусакі не маглі ўвайсці ў горад Парыж.

Але ў адну раніцу яму загадалі пакінуць гармату і зваруцца на вуліцу Чорнай Удавы. Людзі, якіх звалі «Рэспубліна» і якія, пэўна, былі франтамі або бесклапотнымі жанчынамі, упусцілі злыя прусакоў у прыгожы Парыж.

З трубкай у зубах пануры Луі Ру хадзіў па вуліцах прадмесця Сен-Антуан.

Прusакі прышлі і пайшлі, але ніхто не будаваў дамоў. Поль, як варанёнак расчыняў свой рот, і Луі Ру пачаў чысціць стрэльбу. Тады на сценках быў раскленен суворы загад, каб блузнікі аддалі свае стрэльбы, бо франты і бесклапотныя жанчынны, якіх звалі «Рэспублікай», памяталі чэрвеньскія дні года сорак восьмага.

Луі Ру не хацеў аддаць сваёй стрэльбы, а з ім разам усе блузнікі прадмесця Сен-Антуан і многіх іншых прадмесцяў. Яны вышлі на вуліцы са стрэльбамі і стралілі. Гэта было ў цёплы вечар, калі ў Парыжы ледзь пачыналася вясна.

На наступны дзень Луі Ру бачыў упрыгожаныя карэты, развялістыя экіпажы, фургоны і вазы. На вазах пляжала ўсякае дабро, а ў карэтах сядзелі людзі, якіх Луі прызычайцца бачыць у кафейнях Вялікіх бульвараў або ў Булонскім лесе. Тут былі маленькія генералы ў малінавых кепках, з сурова звісаючымі вусамі, маладыя жанчыны ў шырокіх спадніцах, падшытых карункамі, аброзглыя абаты ў фіялетавых сутанах, старыя франты, адліваючыя чорнымі, пясочнымі і рыжымі цыліндрамі, маладыя афіцэры, ніколі не быўшыя ні ў форта Сен-Вінсент, ні ў іншых фартах, важныя і лысыя паке, сабачкі з банцікамі, на гладка прычесанай шаўковістай шэрсці, і нават криклівыя папугай. Усе яны спляшаліся да Версалскіх варот.

І, калі Луі Ру ўвечары пайшоў на пляц Оперы, ён убачыў апусцеўшыя кафейні, дзе франты больш не пілі рубінавыя настоек, і забітыя крамы, налям якіх ужо не смяяліся бесклапотныя жанчынны. Людзі з кварталаў Елісейскіх палёў, Оперы і Сен-Жэрмен, раззлаваныя блузнікамі, якія не хацелі аддаць сваіх стрэльбаў, пакінулі свой прыгожы Парыж і нават лютstry тратуараў, не адбіваючы патухшых агней, сумна чарнелі.

Луі Ру убачыў, што «рэспубліка» выехала ў карэтах і ў фургонах. Ён запытаўся ў іншых блузнікаў, хто застаўся замест яе,—яму адказалі: «Парыжская Комуна», і Луі зразумеў, што Парыжская Комуна жыве дзесяці недалёка ад вуліцы Чорнай Удавы.

Але франты і жанчынны, пакінуўшыя Парыж, не хацелі забыць прыгажэйшага з усіх гарадоў. Яны не жадалі аддаць яго мулярам, плотнікам і кавалям. І зноў ядры гар-

мат пачалі руйнаваць дамы. Зараз іх пасыпалі не злыя прусакі, а добрыя наведвальнікі кафейні «Англійская» і іншых. І Луі зразумеў, што яму трэба вярнуцца на старое месца ў форта Сен-Вінсент. Але ўладальніца крамы, пані Мону, была не толькі добрай жанчынай, але і добрай катапічкай. Яна адмовілася ўпусціць у хату сына аднаго з бязбожнікаў, якія забілі парыжскага епіскапа. Тады Луі Ру з'язжыў трубку ў зубы, а свайго сына Поля на плечы і пайшоў да форта Сен-Вінсент.

Ён падкатваў ядры да гарматы, а побач Поль гуляў з пустымі патронамі. Унахи хлопчык спаў у хаце вартаўніка вадакачкі пры форце Сен-Вінсент. Вартаўнік падарыў Поль новеньку гліняную трубку, такую-ж, якую курыў Луі Ру, і кавалак мыла. Цяпер Поль, калі яму надакучвалі слухаць стрэлы і глядзець на гармату, якай плявалася ядрамі, мог пускаць мыльныя пузыры.

Пузыры былі розных колераў,—блакітныя, ружовыя і піловыя. Яны паходзілі на шарыкі, якія куплялі прыбраным хлопчыкам у Цюльпірскім садзе франты і бесклапотныя жанчынны. Праўда, пузыры сына блузніка трымаліся адно імгненне, а шарыкі дзяцей з Елісейскіх палёў трымаліся цэльны дзень, але і тыя і іншыя былі прыгожымі, але тыя і іншыя хутка памірапі. Пускаючы з глінянай трубкі мыльныя пузыры, Поль забываў расчыняць свой рот. Падыходзячы да людзей, якіх усе называлі «комунарамі» і сярод якіх знаходзіўся Луі Ру, ён важна заціскаў у зубах пустую трубку, так як гэта рабіў яго бацька. І людзі, на хвіліну забываючы пра гармату, ласкова гаварылі Поль:

— Ты сапраўдны комунар.

Але ў блузнікаў было мало гармат і мала ядзер і саміх блузнікаў было мала. А людзі, якія пакінулі Парыж і жылі цяпер у былой рэзыдэнцыі каралёў—у Версалі, падвозілі кожны дзень новых салдат і новыя гарматы, якія падарылі ім злыя прусакі. Яны ўсё бліжэй і бліжэй падыходзілі да валаў, якія абкружалі горад Парыж. Ужо многія фарты былі ў іх руках, і больш ніхто не прыходзіў на змену забітым гарматчыкам, разам з Луі Ру абараняўшым форта Сен-Вінсент. Муляр цяпер сам падкатваў ядры, сам заражаў гармату, сам страліў. Яму дапамагалі толькі два ўцалевшыя блузнікі.

У былой рэзыдэнцыі каралёў Францыі панавала весільносць. Адчыненыя наспех дашчатыя кафейні не змаглі ўмасціць усіх любіцеляў рубінавых настоек. Абаты ў фіялетавых сутанах служылі пышныя малебны. Пагладжваючы сурова звісаючыя усы, генералы весела гутарылі з прыяджаўшымі прускімі афіцэрамі. І лысыя паке ўжо вазіліся над панскімі чэмаданамі, рыхтуючыся да звароту ў прыгажэйшы з усіх гарадоў. Цудоўны парк, пабудаваны на касцях дванаццаці тысяч працоўнікоў, днём і унахи каяўшых зямлю, рубіўшых прасекі, асушаўшых балоты, каб не спазніцца да тэрміна, прызначаному каралём-сонцам, прыбіраўся сцягамі ў гонар перамогі. Удзень медныя трубачы надувалі свае шчокі, каменныя тритоны дзевяці вялікіх і сарака малых фантанаў пралівалі спёзы двудушнасці, а ўночы, калі ў абяскроўленым Парыжы затушаныя агні не роіліся на пляцах, нагла свяркалі сярод ліствы ўрачыстыя вензелі плошак.

Лейтэнант нацыянальнай арміі Франсуа д'Эмон'ян прывёў сваёй нявесце Габрыелі дэ-Бонівэт букет нежных лілій, якія сведчылі аб велічы і нявиначасці яго пачуццяў. Ліліі былі ўстаноўлены ў залаты порт-букет, прыбраны сапфірамі і куплены ў Версалі ў ювеліра з вуліцы Mire, які паспейшыў у першы-ж дзень месяца вывезці свае каштоўнасці. Букет быў паднесен таксама ў адзнаку перамогі—Франсуа д'Эмон'ян прыехаў на дзень з Парыжскага фронта. Ён расказаў нявесце, што інсургенты разбіты. Зайтра яго салдаты возьмуць форта Сен-Вінсент і ўступяць у Парыж.

— Калі-ж пачнеца сезон у Оперы?—запыталася Габрыель.

Пасля гэтага яны аддаліся любоўнаму стракатню, ўпаўне натуранальному паміж героям-жаніхом, які прыбыў з фронта, і нявестай, якую вышывала для яго атласны кісет. У мінуты асаблівай пляшотнасці, паціскаючы рукою удзельніка цяжкага пахода ліф Габрыелі, колера абрыйкоса, Франсуа сказаў:

— Мая любая, ты не ведаеш, да чаго жорсткія гэтыя комунары. Я ў біонкі бачыў, як у фарта Сен-Вінсент маленькі хлопчык страліе з гарматы. І ўяві сабе, гэты маленькі Нэрон курыць трубку.

— Але вы іх усіх заб'еце,—прастракатала Габрыель, і грудзі яе мацней заходзілі пад рукой удзельніка пахода.

Франсуа д'Эмон'ян ведаў, што ён гаворыць. На наступную раніцу салдаты яго палка атрымалі загад заніць порт Сен-Вінсент. Луі Ру з двума ўцалевшымі блузнікамі страліў у салдат. Тады Франсуа д'Эмон'ян загадаў вынінцу

023

белы сцяг. | Луі Ру, які чуу аб тым, што белы сцяг азначае мір, перастаў страляць. Ён падумаў, што салдаты паражавалі прыгажэйшы з гарадоў і жадаюць, нарэшце, памірыцца з Парыжскай Комунай. Тры блузнікі, усміхаючыся і курачы трубкі, чакалі салдат, а маленькі Поль, у якога больш не было мыла, каб пускаць пузыры, усё-ж тримаў у роце трубку і таксама ўсміхався.

А капі салдаты падышлі ўсутыч да форта Сен-Вінсент, Франсуа д'Эмон'ян загадаў трайм з іх, пепшым стралкам горнай Савойі, забіць трох мяцежнікаў. Маленькага комунара ён хацеў узяць жывым, каб паказаць сваёй нявесце.

Горцы Савойі маглі страляць, і, увайшоўши, нарэште, у форту Сен-Вінсент, салдаты ўбачылі трох людзей з трубкамі, якія ляжалі капя гарматы. Салдаты бачылі многа забітых людзей і не здзіўляліся. Але, ўбачыўши на гармаце маленькага хлопчыка з трубкай, яны знянгэжыліся і ўспомнілі—адны святога Ісуса, іншыя—тысячы чарцей.

— Ты адкуль узяўся, агідны клоп?—запытаўся адзін з савойцаў.

— Я сапраўдны комунар,—усміхаючыся, адказаў Поль Ру.

Салдаты хацелі закапаць яго штыкамі, але капрап сказаў, што капітан Франсуа д'Эмон'ян загадаў даставіць маленькага комунара ў адзін з адзінаццаці пунктаў, куды зганялі ўсіх узятых у палон.

— Колькі ён нашых забіў, такі анёлак!—бурчэлі салдаты, падштурхоўваючы Поля прыкладамі. А маленькі Поль, які нікога не забіваў, а толькі пускаў з трубкі мыльныя пузыры, не разумеў, чаго гэтыя людзі паюць і абражаютъ яго.

Папонніка-інсургента Поля Ру, якому было чатыры гады ад роду, салдаты нацыянальнай арміі павялі ў эвакуації Парыж.

Яшчэ ў паўночных прадмесцях адстрэльваліся блузнікі, а ў кварталах Елісейскіх палёў, Оперы і ў новым квартале многапраменай Звязды людзі ўжо весяліліся. Быў пепшы месяц—май, цвілі каштаны шырокіх бульвараў, а пад імі, навокап мрамарных столікай кафейняў франты пілі рубінавыя настойкі, і жанчыны бесклапотна ўсміхаліся. Капі міма іх правое зілі маленькага комунара, яны кричалі, каб ім выдалі яго. Але капрап памятаў загад капітана і ахоўваў Поля. За тое ім аддавалі іншых папонных—мужчын і жанчын. Яны плявалі ў іх, білі іх прыгожымі палачкамі, а стамішыся, закапвалі штыком, узятым для гэтага ў якога-небудзь праходэшага міма салдата.

Поля Ру прывялі ў Люксембургскі сад. Там, перад дварцом быў адгардзян вялікі ўчастак, куды зганялі палонных інсургентоў. Поль важна хадзіў са сваёй трубкай і, жадаючы развесяліць некаторых жанчын, якія горна плацілі, гаварыў:

— Я могу пускаць мыльныя пузыры. Мой бацька—Луі Ру. Ён курыў трубку і страляў з гарматы. Я—сапраўдны комунар.

Але жанчыны, у якіх дзесяці ў прадмесці Сен-Антуан засталіся дзеци, магчыма таксама любіўшыя пускаць пузыры, слухаючы Поля, яшчэ больш горка плацілі.

Тады Поль сеў на траву і пачаў думаць пра пузыры,—якія яны былі прыгожыя—блакітныя, ружовыя і піловыя. А з прычыны таго, што ён не мог доўга думаць і шлях з форту Сен-Вінсент да Люксембургскага сада быў доўгім і цяжкім шляхам, Поль хутка заснуў, не выпускаючы з рук сваёй трубкі.

Пакуль ён спаў, два рысаці імчалі па Версалскаму шасе лёгкае пандо. Гэта Франсуа д'Эмон'ян вёз сваю нявесту Габрыель де-Бонівет у прыгожы Парыж. І ніколі Габрыель дэ-Бонівет не была так прыгожа, які у гэты дзень. Тонкі авал яе твару напамінаў партрэты старых флорэнційскіх майстраў. На ёй было плацце лімоннага колеру, з карункамі, сплещенымі ў манастыры Мельхэрна. Маленькі парасон ахоўваў яе матавую скру, колера лепісткі яблыні, ад прамых праменяў майскага сонца. Сапраўды яна была прыгажэйшай жанчынай Парыжа, і, ведаючы гэта, яна бесклапотна ўсміхалася.

Прыехаўшы ў горад, Франсуа д'Эмон'ян падаўся сустрэчнага салдата свайго папка і запытаў яго, дзе змяшчаецца палонны з форту Сен-Вінсент. Капі-ж улюблёныя ўвайшлі ў Люксембургскі сад і ўбачылі старыя каштаны ў цвеце, плюшч над фантанамі Медзічы і чорных драздоў, скакаўшых па алеях, сэрца Габрыелі де-Бонівет перапоўнілася пяшчотнасцю. Сцікаючы руку жаніха, яна прашаптала:

— Мой любы, як цудоўна жыць...

Папонныя, з піку якіх кожны час каго-небудзь уводзілі на расстрэл, сустрэлі гаруны капітана з жахам,—кошны думаў, што наступіла яго чарга. Але Франсуа д'Эмон'ян не звярнуў на іх увагі, ён шукаў маленькага комунара. Лёгкім пінком ён разбудзіў яго. Хлопчык, прачнушы, спачатку расплакаўся, але потым, убачыўши вясёлы твар Габрыелі, так непадобны на сумных твары іншых жанчын, абкружыўшых яго, узяў у рот сваю трубку, ўсміхнуўся і сказаў:

— Я—сапраўдны комунар!

Габрыель, задаволеная, прамовіла:

— Сапраўды, такі маленькі. Я думаю, што яны нараджаюцца забойцамі і трэба іх зараз знішчыць усіх, нават толькі што нарадзіўшыхся...

— Цяпер ты паглядзела, і можна яго прыкончыць,—сказаў Франсуа і паклікаў салдата.

Але Габрыель папрасіла яго трохі пачакаць. Ёй хацелася працягнуць асаподу гэтага лёгкага і бесклапотнага дня. Яна ўспомніла, што, гуляючы аднойчы ў Булонскім лесе, бачыла кірмашны барак з вісячымі ў паветры глінянымі трубкамі. Некаторыя з іх хутка вярцеліся. Маладыя людзі стралілі са стрэльбай у гліняныя трубкі.

Хаця Габрыель де-Бонівет была з добрага дваранскага роду, яна любіла простарадонныя забавы, і таму, ўспомніўшы пра кірмашную забаву, папрасіла жаніха:

— Я хачу навучыцца страляць. Жонка баявога афіцэра нацыянальнай арміі павінна ўмець тримаць у руках стрэльбу. Дазволь мне папрабаваць папасці ў трубку гэтага маленькага ката.

Франсуа д'Эмон'ян ніколі ні ў чым не адмаўляў сваёй нявесце. Ён нядайна падарыў ёй жамчужныя карапі, якія каштавалі трыццаць тысяч франкаў. Ці мог ён адмовіць ёй у гэтай няянінай забаве? Ён узяў у салдата стрэльбу і падаў яе нявесце.

Убачыўши дзяўчыну са стрэльбай, палонныя разбегліся. Толькі Поль спакойна стаяў з трубкай і ўсміхався. Габрыель хацела папасці ў рухаючуюся трубку, і, цэлячыся, яна сказала хлопчыку:

— Бяжы! Я буду страляць...

Але Поль часта бачыў, як людзі страляюць са стрэльбай і таму ён працягваў спакойна стаяць на месцы. Тады Габрыель нецярпіла стрэліла, і з прычыны таго, што яна страліла ўпяршыню, можна было прадбачыць яе промах.

— Мая любая,—сказаў Франсуа д'Эмон'ян,—вы значна лепш пранзаце сэрцы стрэламі, чым гліняныя трубкі кулямі. Бачыце, вы забілі гэтага гадзёныша, в трубка засталася цэлай.

Габрыель де-Бонівет нічога не адказала. Гледзячы на невялікую чырвоную пляму, яна часцей задыхала і, прыцінуўшыся мацней да Франсуа, загадала вярнуцца да дому.

Поль Ру, які жыў на зямлі чатыры гады і больш зё ўсё на свеце любіў мыльныя пузыры, плякаў нерухомы.

Не так даўно я сустрэўся ў Бруслі са старым комунарам П'ерам Лотрэкам. Я пасябраўся з ім, і адзінокі стары падарыў мне гліняную трубку, з якой пяцьдзесят год таму назад маленькі Поль Ру пушчай мыльныя пузыры. П'ер Лотрэк, у майскі дзень, капі чатырохгадовы інсургент быў забіт Габрыеллю де-Бонівет, знаходзіўся ў загоне Люксембургскага сада. П'ер Лотрэк застаўся жывым, таму што нейкія франты ўцямілі, што трэба-ж каму-небудзь працаўца і што прыгожаму Парыжу, які захоча стаць яшчэ прыгажэйшым, спатрэбіца муляры, плотнікі, кавалі. П'ер Лотрэк быў сасланы на пяць год. Ён бяжаў з Кайені ў Бельгію і праз усе мытарствы пранёс трубку, падабраную ў труба Поля Ру. Ён даў мне яе і расказаў ўсё запісаное мною.

Я часта датыкаўся да яе сухімі ад злосці губамі. У ёй сляды дыхання нежнага і няянінага і яшчэ, магчыма, след попнуўшых даўно мыльных пузироў. Але гэта цацка маленькага Поля Ру, забітага адной з прыгажэйшых жанчын, Габрыеллю де-Бонівет, прыгажэйшага з гарадоў Парыжа,—гавораць мне аб вялікай няяніні. Прыйдзячу да яе, я малюся аб адным—убачыўши белы сцяг, не апускаючы стрэльбы, як гэта зрабіў бедны Луі Ру, і для ўсёй радасці жыцця не здаць форту Сен-Вінсент, на якім яшчэ тримаюцца трох шалённых блузнікі і пускаючы мыльныя пузыры Поль Ру.

Адказны рэдактар М. І. ВОЛГІНА

Адрес рэдакцыі: Менск, Дом друку, 3-ці паверх, пакой 60. Тэл. 24-118.

Друкарня імя Сталіна.

Здана ў набор 2/III—37 г.

Заказ № 300.

Падпісаны да друку 15/III—37 г.

Тыраж 10.200 экз.

Уп. Галоўліта № 1962
У нумары 21/2 арк. 120.140 друк. знаку